

2723

UNIwersYTET LUDOWY IM. A. MICKIEWICZA

7553

SPRAWOZDANIE OGÓLNE

ZA ROK 1912/1913

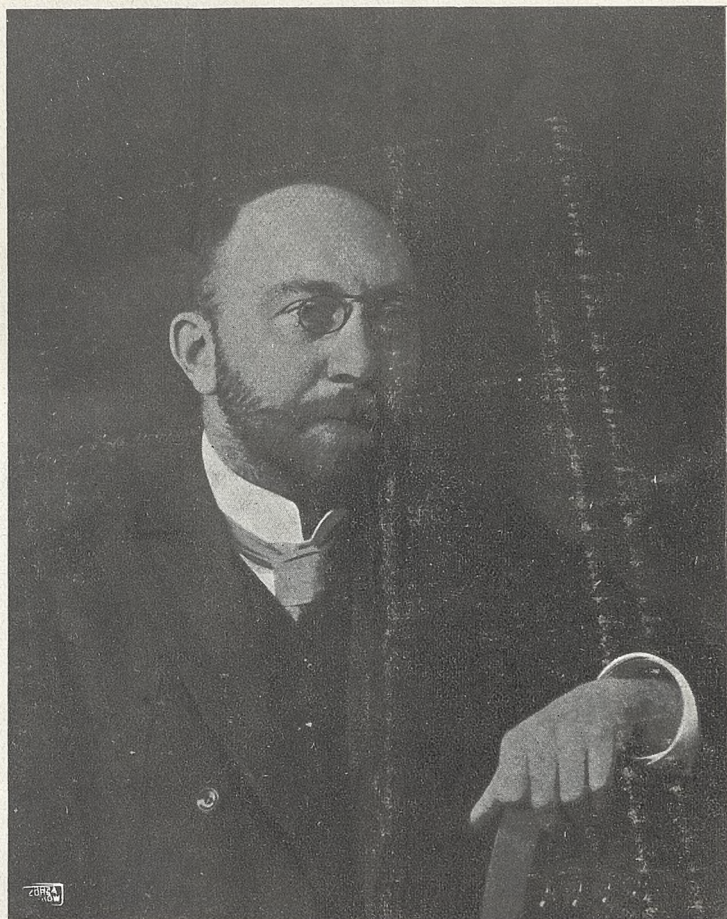
NAKŁADEM ODDZIAŁU KRAK. I ZARZĄDU GŁÓWNEGO UNIwersYTETU LUDOWEGO
IM. A. MICKIEWICZA. — ODBITO CZCIONKAMI DRUKARNI LUDOWEJ W KRAKOWIE.

7553
UNIwersytet Ludowy im. A. Mickiewicza

SPRAWOZDANIE OGÓLNE ZA ROK 1912/1913

NAKŁADEM ODDZIAŁU KRAK. I ZARZĄDU GŁÓWNEGO UNIwersytetu Ludowego
im. A. Mickiewicza. — ODBITO CZCIONKAMI DRUKARNI Ludowej w Krakowie.

Eduard Brunner

Został wyrwany z życia w pełnym rozkwicie, gdy snuł rozległe plany pracy i wyznaczał nowe drogi dla działalności wspólnej.

Był człowiekiem czynu o wytrwałych siłach twórczych i nieprzebranych skarbach inicjatywy.

Ludwik Bruner — uczony wielkiej miary, profesor dużej zasługi, dzielny kierownik laboratorium — jednoczył się z Janem Stenem — wykwinnym, przenikliwym krytykiem, a zarazem poetą i z R. Knutem — wrażliwym obserwatorem życia publicznego. Warunki nie pozwalały na szerszą działalność polityczną. Nie wystarczała mu jednak wyteżona, płodna praca naukowa i literacka. Nie wyczerpywały twórczości trudy wydawnicze i gorliwe oddanie się koleżeńskim sprawom zawodowym.

Pracę dla oświaty mas szerokich podejmował nie tylko w poczuciu obowiązku, lecz z potrzeby serca, które ukochało gorąco przyszłość ludu i Polski. Od chwili założenia Uniwersytetu ludowego im. Mickiewicza był jego gorliwym pracownikiem. Począwszy od r. 1899/1900 wygłosił szereg wykładów (parokrotnie kursy chemii, odczyty o pierwiastkach chemicznych, o żelazie, o płomieniu, o największym cieple i zimnie, o szkłe, o sztuce robienia złota, o ciałach promieniotwórczych, o skraplaniu powietrza, o odrodzeniu nauki, i o rozwoju nauki w XIX. wieku). Jasne, zwięzłe, dowcipne miały nieprzeparty urok „bezpośredniości“ — z każdego zdania przebijało, że wygłasza je uczony na podstawie własnych doświadczeń i rozważań. Należały one do najświetniejszych odczytów popularnych, niestety, wygłaszane bez notatek, nie zostały utrwalone drukiem.

Większe jednak znaczenie od nich miała dla Uniwersytetu Ludowego praca organizacyjna Brunera.

W roku 1905, przełomowym dla instytucji, wybrany po raz pierwszy do wydziału, co roku odąd powoływany na stanowisko wiceprezesa, prowadził działalność ogółowi członków mniej znaną, dla Towarzystwa doniosłą.

Znakomity kierownik obrad trafiał we wszystkich kwestiach spornych w jądro sprawy, z jasną świadomością całokształtu zadań i pracy U. L., zażęgnywał przelotne trudności, stał na straży czystości ideowej i „mickiewiczowskiej“ polskości Towarzystwa.

Zdarzały się czasy burzliwe i chwile ciężkie. Mężnie trwał wówczas na placówce, choćby się zdawać mogło, że szkodzi swym interesom osobistym. Jego stałość i powaga rozwiały wiele nieuzasadnionych podejrzeń i obaw przed Uniwersytetem Ludowym, płynących z nieznamośności pracy oświatowej i zakorzenionej nieufności wobec dążeń ludowych.

Jego odporna wytrwałość i humor, którym krasił momenty najcięższe, krzepiły współpracowników. W rozmachu pracy i poczuciu własnej mocy, która cechuje obecnie działalność Uniwersytetu Ludowego, niemało jest jego inicjatywy i zasługi.

Świetne jego przemówienia przy otwarciu roku szkolnego znały etapy w rozwoju Towarzystwa, pobudzały do współdziałania i ofiarności.

Największą Jego troską było stworzenie trwałych podstaw dla przyszłości Uniwersytetu Ludowego. Upatrywał je w uzyskiwaniu specjalnych fundacyi na cele oświatowe i — przede wszystkim — w wybudowaniu własnego gmachu. Z Jego inicjatywy utworzono fundację im. zmarłego Jego ucznia na wykłady przyrodnicze. Jego staraniem powstało Towarzystwo Budowy Domu dla U. L. (słow. zar. z o. p.).

Radowało Go nabycie parceli — nie szczędził trudów na zjednywanie udziałowców; na dwa dni przed zgonem zajmował się gorliwie zjednaniem pomocy dla sprawy tego Domu Oświatowego, którego budowę uważał za jeden z celów swego przebożatego życia i pozostawił nam — w testamencie duchowym.

Non omnis moriar!

Pamięć jego, czcigł otoczona, żyć będzie nie tylko w sercach wszystkich współpracowników i uczniów, lecz i wtedy, — gdy ich zbraknie — w dziełach, które stworzył i ożywił.

Zarząd Uniwersytetu Ludowego postanowił uczcić pamięć s. p. L. Brunera przez utworzenie funduszu Jego imienia, przeznaczonego na budowę domu U. L. i wezwał do składek na ten cel.

Ś. p.

TADEUSZ ŁOPUSZAŃSKI

Śmierć wyrwała z grona pracowników Oddziału w Stanisławowie młodzieńca dzielnego, rokującego najlepsze nadzieje.

Był jak żagiew płonąca i rozplómieniał niejedną sprawę żywotną. Kochał wokół siebie wszystko, co dyszało życiem. Kochał działwę, cieszył się wespół z nią. Na grunt stanisławowski rzucił myśl pracy wśród dzieci robotniczych. Był duszą jej i wszystkim nawet wtedy, gdy choroba powaliła go na długie miesiące powolnej męki konania. Odszedł wtedy, gdy był najbardziej potrzebny. Ostatnia myśl, którą wypieścił na łożu śmierci to biblioteczka dla dzieci i ta pozostała jego żywym pomnikiem.

Koledzy i przyjaciele, którzy pracowali wspólnie nad podniesieniem i rozwinięciem instytucji, chcąc by pamięć młodego pracownika pozostała na zawsze tam, gdzie on skierował rwące się do życia ostatki żywego niespokojnego ducha, biblioteczkę taką, Jego imieniem nazwaną, ofiarowali Związkowi Stowarzyszeń robotniczych.

I. Sprawozdanie ogólne.

Rok 1912/13, rok przesilenia gospodarczego, klęsk żywiołowych i — zarazem rok rozbudzenia uspijonych uczuć i nadziei, nie uspasabiał do wytężonej pracy oświatowej.

Brakło na nią środków i spokoju; przytem konieczność uświadamiania i organizowania szerokich mas ludowych szukała nowych dróg, nowych form, nie krępujących się ramami działalności czysto kulturalnej. Wiele dzielniejszych jednostek porzuciło warsztaty codziennego trudu, by się oddać sprawom donioślejszym. Związki strzeleckie pociągnęły niejednego działacza oświatowego.

Ze wsiami i miasteczkami rwały się nieraz dawne stosunki, gdyż w tym roku bardziej niż kiedykolwiek brakło ludzi — jednych powołano do wojska, inni „we świecie“ szukali chleba.

Ale pomimo tego, że ze sprawozdań Oddziałów U. L. wyzieraą wyraźnie te fakty — rok 1912/13 nietylko nie znaczy zastoju w działalności Towarzystwa, lecz owszem, naogół wykazuje dalszy rozwój, który świadczy o sile Uniwersytetu Ludowego, o jego żywotności i głębokim związku z życiem duchowem ludu.

Kuliśmy broń po swojemu: tematy wykładów, wśród których na pierwszy plan wystąpiła historia walk o niepodległość, oraz zagadnienia świadomości narodowej, istoty narodu i zjawisk społecznych; dobór książek i charakter czytelnictwa służyły rozbudzonemu wypadkami potrzebom i zainteresowaniom.

Nie zaniedbywaliśmy jednak powszedniej działalności: zmusznego przeprowadzania planowych wykładów i kursów, doskonalenia metod popularyzacji i środków pomocniczych, organizowaniu bibliotek i czytelní, urządzania wystaw, głoszenia haseł pracy oświatowej, zdobywania i nauczania jej techniki.

Na wszystkich tych polach sprawozdanie wykazuje postęę, zwłaszcza w Oddziale Krakowskim, który wytworzył instytucje najważniejsze i niejako centralne dla całego Towarzystwa. W zakończeniu podajemy zestawienia liczbowe rezultatów działalności Uniwersytetu Ludowego. Ilość wykładów i wypożyczeń nie powiada jednak o wszystkim. Do rachunku nie da się wciągnąć zbiorowa myśl twórcza, która kierowała układem poszczególnych cykliów odczytowych, nowych katalogów i urządzeń. Cyfry nie

odślaniają trudności pedagogicznych i technicznych, tem większych, im lepiej się je zna, im głębiej się wnika w istotę popularyzacji, im wyższe się stawia wymagania swej pracy.

Nie pokazują — owszem, w ostatecznem zsumowaniu, które jako związało rozpiezchające się końce — zakrywają raczej trudności materialne, ową bezustanną troskę o środki na dzisiejszą robotę, bezpłodne szafowanie energii na szukanie kilku groszy, odsuwanie najlepszych pomysłów, marnowanie najgorętszych chęci z powodu przeszkód od woli, nawet od umiejętności Towarzystwa niezależnych.

Siła Towarzystwa leży przedewszystkiem w tem, że — zapożyczając słów poety — umie żyć nie tylko rzeczywistością, lecz i ideałem, poprzez wszystkie trudności ideał wcielać w rzeczywistość.

Zjazd delegatów

(Walne Zgromadzenie Towarzystwa) odbyty dnia 1 VI. 1913 z udziałem 41 uczestników z 9 miejscowości, rozpatrywał stan pracy Uniwersytetu Ludowego, przedewszystkiem na polu wykładow i bibliotek.

Uznano „za jedno z najpilniejszych zadań energiczną pracę wśród robotników i, stwierdzając wspaniały rozkwit tej pracy w niektórych oddziałach (Kraków, Lwów, Stanisławów), polecono wszystkim Oddziałom przystąpić do jaknajszerszej akcji na tem polu w porozumieniu z istniejącymi organizacjami robotniczymi“¹⁾.

Omawiając sposoby i zakres popularyzacji, podnoszono, że prócz wyników nauki „czystej“, trzeba rozpatrywać zagadnienia, wyłaniające się w życiu współczesnem. Podnoszono konieczność umiejętnego stosowania środków pomocniczych, ilustrujących wykład, zwłaszcza takich, które pobudzają spostrzegawczość słuchacza i zmuszają go do samodzielnej pracy myśli.

Organizatorzy i prelegenci U. L. są przeciwni t. zw. „gotowym odczytom do obrazów świetlnych“, które popierają lenistwo umysłowe i przyczyniają się do szerzenia powierzchownej półwiedzy. Popularyzator musi znać przedmiot do głębi i umieć go ująć odpowiednio do potrzeb danego audytoryum. Obraz świetlny jest dobrym środkiem pomocniczym (jednym z wielu), nie powinien być głównym składnikiem „przedstawienia“, do którego się nagina tekst. Zjazd zwrócił uwagę na doniosłość pokazów innego rodzaju, — zwłaszcza na znaczenie zwiedzań i wycieczek. Nie należy ograniczać się do pokazywania wystaw, muzeów, zabytków, lecz także pokazywać życie bieżące w instytucjach dnia dzisiejszego. Uznał „za bardzo pożądane, by Oddziały zajęły się organizowaniem wycieczek krajoznawczych“. „W porozumieniu

¹⁾ Ustępy w cudzysłowie są wyjęte z uchwał Walnego Zgromadzenia.

z Oddziałem krakowskim poleca urządzenie wycieczek do Krakowa". Wskazywano na „konieczność wydawania streszczeń wykładów i rozdawania ich słuchaczom“, podjęcia usiłowań, by przez wykłady zainteresować ogół książką naukową. „Wobec doniosłości wychodźstwa dla życia ekonomicznego i społecznego naszego ludu wezwano Zarząd Główny i Oddziały, by, przy układaniu programu wykładów z zakresu nauk społecznych, uwzględniano więcej niż dotychczas kwestye, związane z emigracją“.

Uniwersytet Ludowy pracuje nie tylko wśród dorosłych: urządza od lat odczyty, pogadanki i wycieczki dla dzieci i młodzieży. Wobec braków szkolnictwa elementarnego i szkół uzupełniających, które tak jaskrawo oświeciła ankieta, przeprowadzona przez Oddział Krakowski, Walne Zgromadzenie zwróciło „uwagę pracowników oświatowych na nadzwyczajną doniosłość pracy wśród młodzieży robotniczej“. Powitało „z radością początek szerszej pracy niektórych Oddziałów (Kraków, Lwów) wśród dzieci ludu pracującego, wezwało wszystkie Oddziały do intensywnej działalności na tem polu (przez urządzenie wieczorów baśni, wycieczek, konferencyi rodzicielskich) i poleciło Zarządowi Głównemu opracowanie odpowiednich wskazówek“.

W sprawie bibliotek zastanawiano się przede wszystkim nad układem katalogów. Uznano, że wydanie jednego katalogu wzorowego i rozumowanego nie byłoby w danej chwili odpowiednie, natomiast koniecznem jest wprowadzanie systematycznego układu do katalogów wszystkich bibliotek.

W sprawach organizacyjnych Walne Zgromadzenie poleciło „organizować Oddziały U. L. w większych środowiskach robotniczych“, „opracować plan podziału Galicyi na okręgi, utworzenia związków okręgowych i w następstwie organizacji Zarządu Głównego na podstawie systemu reprezentacyjnego poszczególnych okręgów z egzekutywą funkcjonującą stale“. W sprawie pomnożenia funduszy Towarzystwa uchwalono wnosić podania o subwencye do rad powiatowych i zwierzchności gminnych, oraz powołać do życia specjalną komisję finansową, której zadaniem ma być obmyślanie i urządzenie przedsiębiorstw dochodowych. W celu żywszego zainteresowania ogółu sprawami oświaty podnoszono konieczność urządzania wieców w porozumieniu z nauczycielstwem ludowem.

Zarząd Główny

stanowili: prof. dr J. Grzybowski (przewodniczący), prof. dr L. Bruner (zast. przewodniczącego), K. Czapiński, dr B. Drobner, W. Hertz, dr H. Kanarek, H. Orsza-Radlińska (sekretarka), Wł. Szymanowska, H. Witkowska, dr E. Wróblewska (sekretarka), J. Widliński. Do Rady Nadzorczej powołano: dr M. Balsigerową, dr. Z. D. Golińską, St. Nowaka, doc. dr R. Nitscha, S. Przyby-

szewskiego; do Sądu Rozjemczego: prof. dr K. Dziewońskiego, L. Misiolka, prof. dr K. Nitscha, L. Rapaporta, doc. dr K. Wójcika.

Zarząd Główny wobec skromnych funduszy, które nie pozwalały ani na wysyłanie prelegentów, ani na utrzymywanie instruktorów objazdowych — ograniczał swoje zadanie do prowadzenia dla Oddziałów biura informacyjnego, opracowywania dla nich programów, zawiadamiania o prelegentach, udzielania wskazówek organizacyjnych, rozsyłania książek, przeźroczy i druków. W tej działalności korzystał z urządzeń i środków Oddziału Krakowskiego, dlatego szczegóły statystyczne zawiera sprawozdanie tego Oddziału.

W wykonaniu poleceń Walnego Zgromadzenia Zarząd Główny starał się nawiązać stosunki z nauczycielstwem. Spotkał się z życzliwym poparciem Polskiego Związku Nauczycielstwa Ludowego, który na swoich zebraniach uchwalił dopomagać U. L. w pracy oświatowej. Nauczyciele coraz liczniej pracują w U. L. i korzystają z jego urządzeń, zwłaszcza z bibliotek wędrownych. Jestto objaw tem donioślejszy, że zdarza się jeszcze dość często w sferach nauczycielskich uprzedzenie do pracy wśród robotników, obawa przed zetknięciem się z organizacjami robotniczymi, nawet w dalekich od wszelkiej partyjności celach oświatowych.

Korzystając z licznego zjazdu nauczycielstwa w Zakopanem, (z powodu Uniwersyteckiego Kursu Wakacyjnego) Uniwersytet Ludowy urządził wspólnie z Polskim Związkiem Nauczycielstwa Ludowego Wiec oświatowy w dniu 15 VIII. 1913. Sala Sokoła była przepełniona uczestnikami ze wszystkich ziem Polski. Wiecowi przewodniczył St. Nowak. Referaty wygłosili H. Orsza-Radlińska (O wychowaniu narodowym), dr H. Kanarek (O reformie szkolnictwa ludowego i seminariów nauczycielskich) i J. Smulikowski (O stosunkach prawnych nauczycieli) Po ożywionej dyskusyi wiec uchwalił rezolucye, potępiające zasadę dwutypowości w szkolnictwie ludowym, oświadczył się za 8-klasową szkołą ludową, obejmującą ośmioletni okres nauczania i wychowania, odpowiadającego duchowi narodu polskiego, opartego na zdobycach nowoczesnej wiedzy pedagogicznej. Dalsze uchwały żądały usunięcia języka niemieckiego ze szkoły ludowej, wyższego kształcenia nauczycieli (w myśl żądań Związku Naucz.) i popierały postulaty ekonomiczne i społeczne nauczycielstwa.

Rezolucya zasadnicza w sprawie oświaty brzmi:

„Zebrani na wiecu oświatowym w Zakopanem dn. 15 sierpnia 1913 r. — uznając, że zadaniem wychowania narodowego jest świadome wyzwalamie i krzepienie wszystkich sił twórczych w Polsce, uważają za konieczne:

tworzenie niezależnego szkolnictwa polskiego;

przystosowanie programów szkół wszelkich typów i pracy nauczyciela we wszelkich warunkach do potrzeb wychowania narodowego;

jaknajszerszą działalność wychowawczą pozaszkolną wśród młodzieży;

wolną od wszelkich tendencji opiekuńczych pracę oświatową wśród dorosłych, przygotowującą lud do samodzielnego życia społecznego;

zakładanie i popieranie instytucji, które badają i doskonalą metody i sposoby wolnej działalności oświatowej“.

Po przeprowadzeniu dyskusji wiec „powitał z uznaniem pracę oświatową wśród robotników — w pierwszym rządzie U. L. i podkreślił, że działalność oświatowa pozaszkolna wśród proletariatu ma olbrzymie znaczenie“.

Zmiana statutu.

Walne Zgromadzenie z dn. 2. II. 1912 uchwaliło zmianę kilku postanowień statutu, mianowicie:

§ 3 a) przy wyrazach: Systematyczne kursa popularne lub odczyty dodano: z różnych działów nauki i sztuki (zamiast: przedstawienia itd.);

§ 5 a) Członkiem zwyczajnym jest ten, kogo przyjmie Zarząd Główny lub Zarząd Oddziału miejscowego. Wysokość wkładki oznacza dla swoich członków Walne Zgromadzenie Oddziału miejscowego;

§ 8 b) (Przestaje się być członkiem) przez nieuiszczenie 3 wkładek kwartalnych (z opuszczeniem: po 1 koronie).

§ 16. Rok administracyjny trwa od 1 lipca do 30 czerwca¹⁾.

§ 29. W razie rozwiązania Towarzystwa, Walne Zgromadzenie, na którym to postanowienie zapadło, rozstrzyga o pozostałym majątku Towarzystwa, przeznaczając go na cele przewidziane w § 3. tego statutu. Gdyby zaś rozwiązanie Towarzystwa nastąpiło pod przymusem z zewnątrz takim, iż Walne Zgromadzenie ostatnie nie mogło przyjść do skutku, wtedy cały majątek T-wa i inwentarz naukowy, którego spieniężyć nie wolno, przechodzi do depozytów gminy m. Krakowa, jako administrowany odrębnie fundusz, od którego odsetki może Gmina m. Krakowa używać na cele przewidziane w § 3. tego statutu. Gdyby następnie zawiązało się w Krakowie nowe towarzystwo o podobnych celach, utrzymujące w Krakowie bibliotekę publiczną, czytelnię, oraz urządzające wykłady popularne, natenczas cały majątek ruchomy i nieruchomy dawnego Towarzystwa Uniwersytetu Ludowego im. A. Mickiewicza ma być wydany temu towarzystwu nowemu w takim stanie, w jakim będzie w chwili wydania z wszystkimi tegoż majątku dochodami, nie użytymi na cel powyższy

Rada m. Krakowa dopiero na posiedzeniu z dn. 17 listopada 1913 r. (w odpowiedzi na pismo Z. Gł. z dn. 8. I. 1912 r.) przy-

¹⁾ Zmiana zaproponowana Oddziałom piśmiennie po Walnem Zgromadzeniu.

jęła oświadczenie Z. Gł. Towarzystwa do wiadomości, zastrzegając się, że z tytułu przyjęcia i zarządu majątkiem T-wa nie może Gmina ponieść żadnych zgoła kosztów.

Oświadczenie to i uchwały W. Zgr. przesłane zostały do Namiestnictwa.

Wobec zmiany roku administracyjnego następne Sprawozdanie Ogólne i Sprawozdania Oddziałów obejmą czas od 1 października 1913 roku do 30 czerwca 1914 roku.

II. Sprawozdanie Oddziału Krakowskiego.

Walne Zgromadzenie, odbyte dn. 15. XII. 1913 r. powołało do Zarządu: prof. dr. Józefa Grzybowskiego jako przewodniczącego, prof. dr. L. Brunera (zast. przewodn.), K. Czapińskiego, JWł. Dawida, dr. B. Drobnera, St. Fromowicza, M. Grzybowską, W. Hertza, dr. H. Kanarka, Wł. Malinowskiego, E. Massalskiego, H. Radlińską (skarbniczka i sekretarka), A. Rapaportową, dr. J. Reissa, M. Raszkową, M. Paszkowską, K. Srokowskiego, Wł. W. Szymanowską, H. Witkowską, dr. E. Wróblewską (sekretarka), J. Widlińskiego, St. Żeromskiego. Zarząd skooptował: A. Kropatscha, T. Grossa, St. Krzewskiego, E. Malinowską i M. Moreckiego.

Do Komisji Rewizyjnej weszli: dr. M. Balsigerowa, dr. Z. D. Golińska, dr. W. Gumpłowicz, doc. dr. R. Nitsch. S. Przybyśzewski). Walne Zgromadzenie uchwaliło podnieść wkładkę członków do 5 koron rocznie (z możliwością rozłożenia na raty kwartalne po 1 K. 25 h.). W Walnem Zgromadzeniu wzięli poważny udział członkowie robotnicy. Dziękując ustępującemu Zarządowi za podjęte trudy, wyrazili życzenia, aby U. L. postarał się o tanie przedstawienia teatralne, urządzał stale poranki muzyczne w wielkiej sali, zaprowadził naukowe pokazy kinematograficzne, wydawał streszczenia wykładów.

W sprawie biblioteki wezwano sekcję biblioteczną do przestrzegania, by czytelnicy szanowali wypożyczone książki.

Zarząd

odbywał w ciągu roku szkolnego posiedzenia co miesiąc, rozpatrując stan pracy w poszczególnych działach i omawiając prócz spraw bieżących liczne zagadnienia metodyczne i organizacyjne. Sekcje wykładowe, biblioteczna, czytelniana odbywały posiedzenia w miarę postępów pracy, dzieląc się czasem na drobniejsze grupy, lub zapraszając pracowników z poza grona Zarządu. Dla

¹⁾ Dr. A. Krieger nie przyjął wyboru.

sprawy pracy wśród dzieci, organizacji wycieczek i kursów powoływano specjalne komisye. W zjazdach i zebraniach towarzystw pokrewnych lub komitetów międzystowarzyszeniowych U. L. uczestniczył niejednokrotnie. Na Zjeździe Nauczycielskim przedstawicielem był F. Kon, na Zjeździe T. S. L. i na Zjeździe ku uczczeniu uczestników powstania 1863 r. — H. Orsza Radlińska, w Komitecie Obchodu rocznicy ks. Józefa — dr. Wróblewska, na uroczystościach jubileuszowych stowarzyszeń zawodowych — K. Czapinski. Prezydium podpisało odezwę organizacyjną Tow. Polskiego Instytutu Pedagogicznego, żądanie upaństwienia szkół T. S. L. w Białej, odezwy zjednoczonych towarzystw kulturalnych w sprawie Błoi itp. Biblioteka Uniwersytetu Ludowego ofiarowała książki i czasopisma specjalne Bibliotece Jagiellońskiej, Polskiemu Muzeum Szkolnemu i Tow. miłośników Krakowa. Nawzajem U. L. doznawał poparcia licznych towarzystw i instytucji. Subwencye Świetnych: Gminy m. Krakowa (w r. spraw. podniesiona do 2.000 koron), Gminy m. Podgórze (100 koron), Izby Handlowej (200 kor.), Rady powiatowej w Żywcu (50 kor.) ułatwiły działalność. Liczne dary dla Biblioteki, nadsyłane przez wszystkie niemal towarzystwa naukowe i wielu wydawców, pomnożyły księgozbiór, zwłaszcza naukowy. Ofiarodawców wymienia sprawozdanie Biblioteki. Wydział krajowy i Kierownictwo restauracyi zamku na Wawelu, Muzeum Przemysłowego, Zakładów uniwersyteckich, Zarząd Salinarny, dyrekcye wielu zakładów przemysłowych i fabryk ułatwiły chętnie wycieczki, Dyrekcya budowy dróg wodnych udzieliła parostatku, większość redakcyi polskich nadsyła swe wydawnictwa bezpłatnie lub ze znaczną zniżką. Liczni ofiarodawcy darami pieniężnymi przyczynili się do powodzenia pracy. Rodzina i przyjaciele zmarłego przedwcześnie młodego chemika Leona Szakowa ofiarowali fundusz Jego imienia (przelany na udziały w Tow. budowy Domu). Licniejsi jeszcze od ofiarodawców pracownicy nieśli Towarzystwu z zapałem robotę ochoczą, dzięki której udało się poprowadzić bez większych nakładów pieniężnych działalność Towarzystwa i wprowadzić liczne ulepszenia techniczne. Wybitni artyści uznając znaczenie popularyzacyi muzyki, pośpieszyli z pomocą w organizowaniu poranków i wieczorów muzycznych. Zarząd Uniwersytetu Ludowego składa wszystkim gorące podziękowanie.

Biuro Uniwersytetu Ludowego (Dunajewskiego 7. I. p. tel. 2262) było czynne przez cały rok pod kierownictwem dr. E. Wróblewskiej i H. Radlińskiej. Członkowie w r. b. — co łatwo się tłumaczy ogólnym stanem ekonomicznym — zalegali z wkładkami bardziej niż w roku ubiegłym. Dlatego kontrola opłat (przy której wykreśla się zalegających od 9 miesięcy) wykazuje mniejszą niż w r. z. ilość członków tj. 519. Wśród członków zwyczajnych, których zawód jest znany, inteligencja zawodowa stanowi 34⁰%, młodzież ucząca się (wśród nich wielu uczniów szkół fachowych

i samouków) 31%, handlowcy i urzędnicy prywatni 18%, robotnicy 10%. Wśród członków wspierających 58% stanowią stowarzyszenia robotnicze. Członkowie założyciele: T. S. L., Stow. Ognisko, „Ruch“, „Zjednoczenie“, Fabryka sody w Borku Fałęckim, pp. Trojanowski, dr. F. Eisenberg, prof. dr. K. Nitsch, A. Rapaportowa, H. Schwarz, W. Janicki, dr. M. Rejchman, St. Reicher, J. Strumiński, M. B., J. Eydziatowiczowa, prof. dr. M. Rutkowski.

1. Wykłady.

W ostatnich latach coraz wyraźniej występuje przewaga wykładów dzielnicowych, urządzanych w lokalach fabryk i stowarzyszeń nad wykładami w „Sali głównej“. Równocześnie podnosi się poziom wykładów dzielnicowych zarówno przez dobór prelegentów, jak i przez rosnącą z rokiem na rok możliwość przeprowadzania cyklów. Jestto wielka zdobycz Uniwersytetu Ludowego. Na wykłady dzielnicowe — publiczne i bezpłatne przychodzi audytorium prawie wyłącznie robotnicze. W niektórych salach gromadzi się pewna stała publiczność, prelegent, który ją poznał — może się zastosowywać po przeciętnego poziomu. Przez zwiedzania i wycieczki, w których biorą udział słuchacze, następuje bliższe zetknięcie się i zapoznanie osobiste, zadzierzgują się tak cenne w pracy pedagogicznej węzły sympatii i zrozumienia. Po wykładach, w czasie zwiedzań, odbywają się dyskusye, rozmowy i słuchacz przestaje być biernym. Natomiast w „Sali“, gdzie wykłady odbywają się w miesiącach zimowych codziennie, można łatwiej przeprowadzać obszerniejsze cykle, niezależnie od przypadkowych przeszkód, które się zdarzają w lokalach stowarzyszeń (zgromadzenie, bal itp.), układać programy, odpowiednio je ilustrować. Wykłady w „Sali głównej“ stoją naogół na wyższym poziomie pod względem trudności. Prelegent staje przed słuchaczami mniej sobie znanymi, bardziej różnorodnymi, mniej się wysila na popularność. Te dwa typy wykładów nie są zresztą pod względem stopnia popularyzacji rozdzielone bezwzględnie: niektóre sale „dzielnicowe“ gromadzą publiczność przygotowaną bardziej do słuchania wykładu nankowego, niż Sala główna. Wiele tematów powtarza się w różnych lokalach, zwykle zastosowując formę, nie treść do różnic poziomu. Przed paru laty Walne Zgromadzenia rozbrzmiewały walką o to, który z typów organizacyjnych jest wyższy. Nie ulega już dziś wątpliwości, że oba są niezbędne, zarówno dla słuchaczy, jak i dla ogólnych celów popularyzacji, oba się wzajemnie dopełniają i posiadają wartość tem większą, że istnieją obok siebie.

W r. 1912/13 rozpoczęto wydawanie programów ze streszczeniami i bibliografią. Koszt druku pokrywały częściowo ogłoszenia. Nie udało się niestety przeprowadzić takich rozumowanych pro-

gramów dla stowarzyszeń, od czasu do czasu wydawano tylko kartki ulotne.

Działalnością wykładową zajmowały się dwie sekcje: wykładów w Sali głównej pod kierunkiem H. Witkowskiej (członkowie: L. Bruner, JWł. Dawid, Z. D. Golińska, J. Reiss. K. Ruppert i sekretarki) i wykładów w stowarzyszeniach pod kierunkiem E. Wróblewskiej (członkowie: K. Czapiński, B. Drobner, Wł. Malinowski, H. Radlińska, Wł. Szymanowska, J. Widliński, A. Kropatsch). Trudności były różnorodne. Jak w roku ubiegłym — brak odpowiedniej sali ograniczał działalność. Salka własna przy ul. Zwierzynieckiej, niziutka, wilgotna, uboga, mimo starań włożonych w jej oczyszczenie i przyozdobienie, odstręcza, zamiast przyciągać. Poranki muzyczne musiały szukać przytułku w różnych lokalach i drogo opłacać nie tylko salę, lecz i każdorazowo przeniesienie fortepianu. Sali Starego Teatru, wolnej zawsze w niedzielne przedpołudnia, odmówiono, gdyż w myśl postanowień Prezydium miasta nie powinny się w niej odbywać produkcje, na które bilet wstępu kosztuje mniej niż koronę. Musieliśmy się ugiąć przed zdaniem, że piękne koncerty ludowe „deprecjonują“ salę, będącą własnością miasta i urządzenie poranków przerwać z powodu rosnącej frekwencji.

Dom Uniwersytetu Ludowego, jedynie — ów zbliżający się do urzeczywistnienia Dom oświatowy — może utworzyć warunki dla normalnej pracy wykładowej. Nawet w dzisiejszych ramach, własna salka pozwoliła na urządzenie większej ilości odczytów i lepsze ich zilustrowanie obrazami świetlnymi, mapami i rycinami.

Ilość wykładów w „Sali głównej“ w porównaniu z rokiem 1911/12 wzrosła o 57, ilość słuchaczy o 5310 i wynosiła: 181 wykładów z 15.000 słuchaczami. Wprowadzono poranki muzyczne, popularyzujące klasyków muzyki. Wznowiono wieczorki literacko-artystyczne, przeprowadzające pewien temat w wykładzie, deklamacyi, śpiewie, obrazach. Z chętną pomocą pospieszył chór robotniczy i Szkoła dramatyczna K. Gabryelskiego.

W wykładach systematycznych odbyły się cykle „Rzym starożytny“, (15 godzinny wiążący się z cyklem zeszłorocznym poświęconym Grecyi). Rok 1863 (11 godzin), kursy: anatomii (11 godzin), botaniki (8 godzin), porozbiorowej literatury polskiej (9 godzin). 13 wykładów poświęcono naukowemu omówieniu zagadnień, wyłaniających się w bieżącym życiu politycznym. Na rok 1913/14 przygotowano cykl: „Polska współczesna“.

Wykładów dzielnicowych odbyło się 287 z 20.740 słuchaczami. Ilość tych wykładów w porównaniu z rokiem 1911/12 (wykazującym wzrost o 138 wykładów), zmniejszyła się o 37 (w porównaniu z rokiem 1910/11 wzrosła o 101), natomiast frekwencja podniosła się o 5.137 słuchaczy. Zmniejszenie się wykładów pochodzi z utraty w ciągu roku sprawozdawczego dwu placówek na Kazimierzu (Stow. „Postęp“ i stow. młodocianych

robotnic). Różnica wykładów w lokalach obu tych stowarzyszeń w roku sprawozdawczym i ubiegłym wynosi 52, po jej odliczeniu skonstruować wypada wzrost ilościowy na innych placówkach. Zarząd U. L. starał się odzyskać utracone audytorya: działały tu jednak wpływy polityczne, separatyzm żydowski zatryumfował.

Charakter wykładów, zwłaszcza dzielnicowych, wyraźnie odbił nastroj pamiętnego roku. Ilość wykładów historycznych wzrosła (w „dzielnicowych“) z 14% (1911/12) na 32%, wzrost wykładów z literatury i sztuki należy odnieść do tych samych przyczyn. Wyższy ich odsetek (23% zamiast 19%) dały wykłady o Grottgerze i literaturze 63 roku.

W roku sprawozdawczym wprowadzono do stowarzyszeń robotniczych wykłady z dziedziny muzyki, ilustrowane produkcjami, które spotkały się z bardzo wdzięcznem przyjęciem.

Dla przeciwdziałania ujemnym skutkom t. zw. półwykształcenia postanowiono zapoznawać słuchaczy z istotą nauki i pracy naukowej, udzielać wskazówek dla samokształcenia. Wykłady takie, połączone z dyskusjami, zapoczątkowano w Bibliotece Związku Stowarzyszeń robotniczych.

W myśl uchwał Zjazdu zamierzano urządzać wycieczki krajoznawcze. Deszcze tegoroczne dozwoliły na doprowadzenie do skutku dwu tylko wycieczek: do Mogiły i w Tatry. Natomiast zwiedzania Krakowa, jego muzeów i zabytków odbywały się w tym roku częściej niż dotychczas. Oprowadzano m. in. emigrantów, przejeżdżających przez Kraków do Ameryki, chcąc im na pożegnanie z ziemią ojczystą pokazać ruiny dawnej chwały i odbudowywanie kultury narodowej. Wśród wycieczek, które zwiedzały Kraków pod przewodnictwem prelegentów U. L. były dwie wycieczki kolejarzy i robotników niemieckich. Uczestnicy wycieczek pokrywali tylko kosztą wstępu. Pobieranie opłat na rzecz U. L., uchwalone przez Walne Zgromadzenie, dało się przeprowadzić tylko w niewielu wypadkach.

Omawiając programy pracy na lata następne zwrócono uwagę na brak tematów z dziejów kultury (zaznajamialiśmy tylko z jej początkami), z historii nauki, odkryć i wynalazków, życiorysów wielkich ludzi, z astronomii i techniki. Nie mogliśmy znaleźć odpowiednich prelegentów — winę ponosi tu stan nauki polskiej i nauczania wyższego. Byłoby niezmiernie pożądane, żeby młodzi uczeni zechcieli dla celów popularyzacji opracować te tematy, doniosłe dla celów U. L.

Dla dzieci urządzono szereg opowiadań z obrazami świetlnymi (urozmaiconych niekiedy śpiewem i grą fortepianową), wycieczki o charakterze bądź krajoznawczym, bądź rozrywki i — dopóki pogoda pozwalała — zajęcia ogrodnicze na zagonkach w ogródku przy ul. Zwierzynieckiej (pod kierownictwem E. Masalskiego i dr. J. Młodowskiej). Korzystały z nich przeważnie dzieci robotnicze.

Frekwencja wykładów była naogół wyższa niż w latach ubiegłych, zwłaszcza wykładów dzielnicowych. Wahania, zachodzące z roku na rok na poszczególnych placówkach, mają zwykły charakter przypadkowy: naogół praca szła pomyślnie. Wśród słuchaczy sali głównej przeważają kobiety (53⁰/₀), przewaga mężczyzn występuje tam tylko na wykładach historycznych (56⁰/₀) i społecznych.

Przeciwstawiając z wszelkimi zastrzeżeniami (powyżej poczynionemi) wykłady obu kategorii otrzymujemy dość charakterystyczne dane co do powodzenia poszczególnych przedmiotów. W stowarzyszeniach i fabrykach daleko jest wyższą frekwencja wykładów historycznych i przyrodniczych, niższą: filozoficznych i pedagogicznych. Szczegółów dostarczają zestawienia poniższe:

Wykłady w sali głównej.

	wykładów %	słuchaczy mężczyzn	bez poda- nia pici	ogółem %	przeciętna na 1 wy- kładzie
N. przyrodnicze . . .	28 (15·4)	608	641	1219 (8·1)	43·5
N. historyczne . . .	14 (7·8)	468	374	842 (5·6)	60·1
Literatura i sztuka . .	46 (25·4)	1405	2452	3916 (26·1)	85·1
Muzyka	11 (6)		2877	2877 (19·2)	261·5
Filozofia i psychologia	21 (11·5)	914	989	1903 (12·7)	90·6
N. społeczne	30 (16·5)	797	688	1485 (9·9)	49·5
Hygiena	9 (4·8)	183	430	613 (4·1)	68·1
Opowiadania dla dzieci	22 (12·6)	1095	1050	2145 (14·3)	97·4
Ogółem	181	5470	6594	2936 15000	82·8

Wykłady dzielnicowe.

	wykładów %	słuchaczy %	przeciętna na 1 wykł.
N. przyrodnicze	56 (19·5)	3406 (16·4)	60·7
N. historyczne	92 (32·0)	7344 (35·4)	79·8
Geografia	12 (4·2)	1037 (5·1)	86·4
Literatura i sztuka	67 (23·4)	4409 (21·2)	67·2
Muzyka	9 (3·1)	1865 (9·0)	207·2
Filozofia, psychologia i peda- gogika	4 (1·4)	129 (0·6)	32·3
N. społeczne	17 (6·0)	952 (4·6)	56·0
Hygiena	18 (6·2)	1289 (6·2)	66·0
Opowiadania dla dzieci . . .	12 (4·2)	310 (1·5)	25·9
Ogółem	287	20740	74·0

Statystyka wykładów w sali głównej. w roku szkolnym 1912/1913.

Prelegent	Tytuł wykładu	Ilość wykładów	Słuchaczy		
			mężczyzn	kobiet	ogółem
I. Nauki przyrodnicze.					
Dr. M. Lipcówna	*O budowie ciała ludzkiego	11	245	315	560
Dr. K. Rouppert	*Z życia rośliny	8	123	131	254
H. Raabe	*Zmysły u zwierząt	1	4	6	10
	*Z psychiki zwierząt	2	62	38	100
Prof. St. Górka	*O budowie wszechświata	3	108	59	167
Doc. Dr. S. Loria	*Od świecy do lampy ló- kowej	3	66	62	128
		28	608	611	1219
II. Nauki historyczne.					
Cykl „Rzym starożytny“.					
Prof. W. Służewski	Walki społeczne w staro- żytnym Rzymie	2	65	35	100
J. Cynarski	Niewolnictwo w staroży- tnym Rzymie	3	31	57	88
Prof. M. Bogucki	*Sztuka grecko-rzymska p. III.				
Cykl „Rok 1863“.					
H. Orsza	Spółceństwo polskie przed wybuchem po- wstania	3	68	64	132
Dr. B. Limanowski	Manifestacje na Litwie w 1861 r.	1	66	63	129
J. Gąsiorowski	Noc styczniowa	1	62	31	93
J. Piłsudski	Cywilna organizacja po- wstania	2	127	65	192
St. Długosz.	Działania wojenne D. Cza- chowskiego	1	22	13	35
Dr. T. Szydłowski	*Dzieło Grottgera p. III.				
Dr. E. Woroniecki	Rok 1863 w literaturze polskiej p. III.				
Dr. W. Jodko	O powstaniu listopadowem	1	27	46	73
		14	468	374	842

Prelegent	Tytuł wykładu	Ilość wykładów	Słuchaczy		
			mężczyzn	kobiet	ogółem
III. Literatura i sztuka.					
Wł. Weychert-Szyma- nowska	Walka o niepodległość w literaturze polskiej	9	229	265	494
Dr. E. Woroniecki	Rok 1863 w literaturze pol- skiej	1	42	51	93
"	O „Wiernej rzece“ Żerom- skiego	1	20	28	48
"	O „Urodzie życia“ Żerom- skiego	1	90	166	256
"	O „Oziminie“ Berenta	1	38	59	97
"	O „Zygmuncie Auguście“ Rydla	1	25	90	115
"	Polski mit o Kainie i Ablu („Drzewiej“ Orkana)	1	22	59	81
Doc. Dr. Elsenberg	Wychowawcy romantyzmu	3	103	171	274
K. Czapiński	O G. Hauptmanie	1	38	64	102
"	O „Peer Gynt“ ¹⁾	3	114	425	544
"	Światopogląd M. Stirnera	1	34	39	73
Prof. M. Bogucki	*Sztuka grecko-rzymska	10	273	316	589
Dr. T. Szydłowski	*Grottger	2	104	111	215
"	*Zamek na Wawelu (w Zam- ku)	1			59
Inż. S. G. Żeleński	Historia budowy miast	2	22	39	61
Wieczorki literacko-artystyczne ²⁾ .					
Dr. E. Woroniecki (P. Dąbrowski)	Poemat barski Słowackiego	1	11	48	59
Wł. Szymanowska (P. Grudziński, M. Zaran- kówna)	Adam Asnyk	1	34	73	107
A. Kropatsch (P. Gru- dziński, Chór Robo- tniczny)	*Sybirskim szlakiem	1	50	106	156
A. Kropatsch (P. Gru- dziński, J. H.)	*Wieczorek tatrzański	1	44	118	162
Prof. M. Bogucki (P. Grudziński, P. Dą- browski)	Wieczór liryki greckiej	1	37	58	95
Prof. S. T. Grabowski (P. Dąbrowski)	Jaśosław Vrchlicky	1	19	44	63
A. Wyleżyńska	Wiktor Hugo	1	12	39	51
A. Kropatsch (P. Dą- browski J. H.)	*Paryż	1	39	83	122
		46	1405	2452	3916

Prelegent	Tytuł wykładu	Ilość wykładów	Słuchaczy		
			mężczyzn	kobiet	ogółem
Muzyka.					
Dr. J. W. Reiss	O muzyce fortepianowej	3	192	66	258
Poranki muzyczne.					
Dr. J. W. Reiss (B. Raczyński)	Haydn	1			159
Dr. J. W. Reiss (W. Hendrichówna, prof. Ludwig i B. Raczyński)	Mozart	1			260
Dr. J. W. Reiss, (prof. Czaplński, W. Hendrichówna, prof. Ludwig, B. Raczyński, prof. Szwarzenstein)	Beethoven	2			700
Dr. J. W. Reiss, (W. Hendrichówna, prof. Lipski, prof. Ludwig)	Chopin	2			800
Dr. J. W. Reiss, doc. Dr. M. Jachimecki, (W. Hendrichówna, prof. Lipski, prof. Ludwig)	Wagner	2			700
		11	192	66	2879
IV. Filozofia i psychologia.					
J. Wł. Dawid	Filozofia a życie	1	95	75	170
Doc. Dr. W. Radecki	Wstęp do psychologii	9	296	285	581
J. Wł. Dawid	Świadomość narodowa	2	61	59	120
"	Psychologia pracy zawodowej	3	100	51	151
Dr. B. Zahorski	Idee społeczne a psychologia ruchów mas p. V.				
H. Raabe	Z psychiki zwierząt p. I.	2	138	182	320
Z. Heryng	Inteligencja i intuicja	2	86	120	206
"	Społeczeństwo i jego przywódcy	2	138	217	355
"	Wolna wola a silna wola	2	138	217	355
		21	914	989	1903

Prelegent	Tytuł wykładu	Ilość wykładów	Słuchaczy		
			mężczyzn	kobiet	ogółem
V. Nauki społeczne i sprawy bieżące.					
Dr. B. Zahorski	Wstęp do socjologii	3	113	73	186
"	Kultura pierwotna i zasadnicze czynniki jej rozwoju	6	131	127	258
"	Idee społeczne a psychologia ruchów mas	2	24	18	42
Z. Heryng	Społeczeństwo i przywódca p. IV.				
L. Wasilewski	Stosunki narodowościowe na Bałkanie ³⁾	3	128	84	212
K. Srokowski	Jak się tworzy historia	3	101	84	185
Dr. Z. D. Golińska	Polacy jako siła liczebna i moralna	2	49	46	95
Dr. Z. D. Golińska	Józef Supiński	2	40	94	134
K. Czapiński	Marks w historii socjalizmu	1	14	12	26
E. Haecker	Marks a kwestya polska	1	8	11	19
K. Czapiński	Poglądy społeczne Krapotkina	1	33	51	84
Dr. Z. Mandel	O sądach przysięgłych	2	32	36	68
K. Czapiński	*Współczesny ruch robotniczy	3	113	39	152
A. Czubyński	Metody propagandy esplanckiej	1	11	13	24
		30	797	688	1485
VI. Hygiena.					
Dr. W. Kuczkowska	*Hygiena kobiety	1		201	201
"	Pielęgnowanie niemowląt	1	11	40	51
Doc. Dr. R. Nitsch	*O chorobach zakaźnych	4	103	115	218
"	*O gruźlicy	1	18	20	38
Prof. Dr. O. Bujwid	*Nowsze sposoby oczyszczania wody	2	51	54	105
		9	183	430	613

Prelegent	Tytuł wykładu	Ilość wykładów	Słuchaczy		
			mężczyzn	kobiet	ogółem
VII. Opowiadania dla dzieci.					
Dr. J. Młodowska	Jak zwierzęta budują	1	14	30	44
"	Z życia zwierząt	1	25	26	51
St. Okołowiczówna	Z życia zwierząt	1	34	29	63
K. Czapieński	Podróż Nansena	1	24	48	62
"	O Chinach	1	28	42	70
H. Orsza	Z historii Krakowa	1	43	28	71
"	Baśnie i piosenki Kono- pnickiej	1	61	50	111
Wł. Szymanowska	Boże Narodzenie w róż- nych krajach	1	21	32	53
K. Czapieński	Baśnie	1	137	109	246
"	Baśnie tatrzańskie	1	39	47	86
J. Żukowska	„Przygody Robinsona“	1	122	79	201
"	„Dary wiatru północnego“	1	55	54	109
Dr. J. Młodowska	Bajka o zwierzętach	1	70	72	142
"	„Gucio zaczarowany“	1	48	44	92
"	Z „Cudownej Podróży“	1	66	64	130
"	„Niezgodni królewicze“	1	40	54	94
"	„Podróże Guliwera“	2	35	20	55
H. Orsza	O „Krasnoludkach i sie- rotce Marysi“	1	107	82	189
J. Kuczevska	„W piwnicznej izbie“	1	41	39	80
J. Berggrünówna	W gościnie u niedźwiedzi	1	55	57	112
Br. Bobrowska	„Przygody chłopczyka przedhistorycznego“	1	30	54	84
		22	1095	1050	2145

¹⁾ Trzykrotnie powtórzone.

²⁾ W nawiasie podani wykonawcy części artystycznej (deklamacja lub śpiew).

³⁾ Odczyty te należy właściwie zaliczyć do etnografii, zostały tu umieszczone, gdyż mają ideowy związek z następnymi.

Statystyka wykładów dzielnicowych za rok szkolny 1912\13.

KRAKÓW.

Związek stowarzyszeń robotniczych.

1. H. Raabe — *Początki życia na ziemi	80
2. E. Massalski — *Warunki człowieka życia pierwotnego	110
3. Zwiedzanie gabinetu zoologicznego pod kier. H. Raabego	60
4. H. Orsza — *Dzieje Polski w XIX w.	60
5. Wł. Szymanowska — *O powstaniu styczniowym	180
6. Dr. B. Zahorski — *Pierwotne wierzenia religijne	150
7. E. Haecker — *Wrażenia z podróży do Włoch	120
8. Dr. W. Gumpłowicz — O Turcyi	150
9. K. Czapieński — *O turystyce robotniczej	120

Wieczorki:

10. *Wieczór tatrzański (wykład: K. Czapieński, Wł. Szymanowska muzyka: M. Grafczyńska, A. Kuryło)	200
11. Sybirskim szlakiem (w. prof. A. Kropatsch, muz. p. Marszewska, „Lutnia robotnicza“, deklam. L. Strojek)	300
12. Wieczór Beethowena (w. prof. J. Reiss, m. L. Dobrzańska, Loeg- lerówna, Hendrichówna, Zarankówna)	250
13. Wieczór pieśni (w. dr. J. Reiss, m. M. Grafczyńska, Hendrichówna, Kominkowski, Urbanowicz)	125

Zwiedzania:

14. Wawel (kier. A. Kropatsch i A. Wyleżyńska)	60
15. Muzeum Narodowe (kier. Wł. Szymanowska)	17
16. Wystawa Meuniera (kier. A. Wyleżyńska)	25
17.—18. Wystawa „Koń w malarstwie“ (kier. E. Wołoszynowski)	60
19. Muzeum Czartoryskich (kier. A. Kropatsch)	60

2127

Biblioteka Związku Stow. robotniczych.

1. St. Widomski — Co i jak czytać	28
5.—3. Dr. A. Krieger i E. Haecker — Jak poznawać nauki społeczne	47
4. H. Orsza — Co to jest historia	30
5. A. Kropatsch — O powieściach historycznych	30

135

Sala przy ul. Zwierzynieckiej.

1. K. Bilewicz — *O budowie ciała ludzkiego	45
2. H. Orsza — *Walki Polski o niepodległość	37
3. Wł. Szymanowska — *Powstanie listopadowe	73
4.—5. Dr. E. Woroniecki — *O „Dziadach“ Mickiewicza	131
6. Dr. Z. D. Golińska — *Zwiastuny przyszłości	55

341

Do przeniesienia . 2603

Wykłady oznaczone * były ilustrowane obrazami świetlnymi lub pokazami.

Wykłady w czasie strejków.

Dla krawców.

	Z przeniesienia	2603
1. E. Massalski — Z dziejów kultury	30	
2. K. Czapliński — Rok 1848	25	
3. Zwiedzanie Wawelu (kier. H. Orsza)	50	
4. Zwiedzanie Drukarni Narodowej	50	155

Dla kaflarzy.

1. Dr. K. Rouppert — Życie rośliny	100	
2. Zwiedzanie Ogrodu Botanicznego (kier. K. Rouppert)	120	
3. H. Raabe — Z zoologii	140	
4. Zwiedz. Gabinetu Zoologicznego (kier. H. Raabe i J. Bergrünówna)	150	
5. Zwiedzanie Muzeum Techniczno-Przemysłowego	60	
6. E. Massalski — O człowieku pierwotnym	60	
7. K. Czapliński — Początki kultury	100	
8. H. Orsza — Powstanie państwa polskiego	100	
9. H. Orsza — *Konstytucja 3. maja	100	
10.—11. Zwiedzanie Katedry i Zamku na Wawelu (kier. H. Orsza)	215	
12.—13. K. Czapliński — Z historii ruchu robotniczego we Francyi i w Rosyi	200	
14. K. Czapliński — *Formy ruchu robotniczego	100	
15. J. Kochanowicz — O Ameryce robotniczej	100	
16.—17. M. Czarnecki — Hygiena i robotnicy	240	
18. Zwiedzanie Muzeum Narodowego (kier. H. Orsza)	100	
19. Zwiedzanie Muz. Czartoryskich (kier. A. Wyleżyńska)	100	1985

Fabryka tytoniu.

1. Dr. B. Drobner — Z chemii	54	
2.—3.—4. Dr. W. Kuczkowska — *Hygiena kobiety	480	
5. Wł. Szymanowska — *Sprawa ludowa w powstaniach polskich	200	
6. *Wieczór 1863 r. (wykl. E. Massalskiego, śpiew chóru, deklamacya)	500	
7. Wł. Szymanowska — O A. Mickiewiczu	100	
8. L. Wasilewski — Na Bałkanie	130	
9.—10. Wł. Szymanowska — Kobieta wobec prawa	70	1534

Stow. Drukarzy „Ognisko“.

1. H. Raabe — *Początki życia na ziemi	65	
2.—3. H. Raabe — *O darwinizmie	102	
4. H. Raabe — Psychika zwierząt	22	
5. Dr. Br. Drobner — Społeczne znaczenie chemii	20	
6.—7. Dr. E. Rosenhauch — *Oko i hygiena oka	136	
8. Doc. dr. R. Nitsch — *O gruźlicy	48	
9. K. Bilewicz — O istocie choroby	45	
10. Dr. B. Zahorski — Wierzenia pierwotne	42	
11. W. Feldman — Rosya i Polska	82	
12. W. Szymanowska — Walka o niepodległość w literaturze polskiej	54	
13. A. Wyleżyńska — Literatura 1863 r.	25	
14. A. Kropatsch — Powieści sybirskie Sieroszewskiego	48	
15. Doc. dr. Radecki — Doświadczenie w psychologii	40	
16. L. Wasilewski — Stosunki narodowościowe na Bałkanie	64	

Do przeniesienia 6277

	Z przeniesienia .	6277
17. Wieczór Bethowena (wykł. Dr. J. Reiss. muzyka M. Grafczyńska)	120	
18. Wieczór pieśni nowoczesnej (wykł. dr. Reiss)	140	1053

Stow. handlowców.

1. H. Raabe — *O darwinizmie	40
2. H. Raabe — Początki życia na ziemi	50
3. H. Raabe — O pochodzeniu człowieka	50
4. E. Massalski — *Fizyczne warunki bytu pracownika	78
5. St. Górka — *O budowie wszechświata	40
6. Dr. B. Drobner — O fabrykacji gazu świetlnego	60
7. Zwiedzanie Gazowni Miejskiej	30
8. Zwiedzanie Muzeum Techn. Przem.	19
9. Zwiedzanie Collegium Physicum	30
10. K. Bilewicz — Wpływ pracy i zawodu na chorobę i śmiertelności	59
11.—12.—13. Dr. B. Zahorski — Wierzenia różnych ludów	207
14. E. Massalski — Pochodzenie form powitania	76
15.—16. Dr. A. Krieger — Historia rozwoju gospodarczego w XVIII. i XIX. w.	98
17. K. Czapiński — Historia ruchu rewolucyjnego w Rosyi	52
18. Z. Jeżewska — Z dziejów socjalizmu	27
19. J. Holzberger — O psychologii	36
20. L. Wasilewski — Stosunki narodowościowe na Bałkanie	87
21. A. Kropatsch — O Mickiewiczu (na wieczorku)	125
22. A. Kropatsch — O Słowackim	143
23. A. Kropatsch — O Wyspiańskim (na wieczorku)	178
24. E. Woroniecki — Wernyhora w podaniach i poezyi	73
25. E. Woroniecki — O „Wiernej rzece“ Żeromskiego	78
26. A. Kropatsch — O Konopnickiej	98
27. A. Kropatsch — O „Nędznikach“ W. Hugo	93
28. W. Fallek — O „Hamlecie“	67
29. W. Fallek — O „Natanie mędrca“	96

Zwiedzania:

30.—31. Wystawa sztuki (kier. A. Wyleżyńska)	90
32. Wystawa „Dziejów cywilizacji w Polsce“ Matejki (kier. A. Wyleżyńska)	25
33. Muzeum Czapskich	30
34. Dom Matejki	20
35. Muzeum Czarotoryskich	17
36. Kościół Maryacki	20

2192

Stow. kolejarzy.

1.—2.—3. H. Raabe — O darwinizmie i pochodzeniu człowieka	70
4. Dr. M. Lipcówna — Życie roślinne a życie zwierzęce	25
5.—6.—7. Dr. B. Zahorski — Wierzenia różnych ludów	45
8. H. Orsza — Przeżytki dawnych wierzeń polskich	50
9. J. Wł. Dawid — Podstawy moralności	25
10. L. Wasilewski — Stosunki narodowościowe na Bałkanie	34
11. W. Feldman — Rosya i Polska	100
12.—13. Wł. Szymanowska i H. Orsza — O powstaniu styczniowym	175
14. Wł. Szymanowska — O powstaniu listopadowym (dla dzieci)	50
15. K. Czapiński — Z historii ruchu rewolucyjnego w Rosyi	25

Do przeniesienia . 9522

	Z przeniesienia	9522
16. A. Kropatsch — Literatura 1863 r.	30	
17. A. Kropatsch — Sybirskim szlakiem (wieczorek)	50	
18. Dr. E. Woroniecki — O „Wiernej rzece“ Żeromskiego	35	714

Stow. kelnerów.

1. L. Wasilewski — Stosunki narodowościowe na Bałkanie	39	39
--	----	----

Stow. metalowców.

Z wiedzania:

1. Wawel (kier. A. Wyleżyńska i A. Kropatsch)	150	
2. Wystawa Sztuki (kier. A. Wyleżyńska)	22	172

Stow. modniarek i krawców.

1. Zwiedzanie Wystawy Matejki (kier. A. Wyleżyńska)	30	30
---	----	----

Stow. piekarzy.

1. H. Raabe — O Darwinie	30	
2. Dr. M. Lipcówna — Życie roślin i zwierząt	35	
3. K. Czapiński — O człowieku pierwotnym	35	
4. Dr. B. Zahorski — Początki kultury	30	
5. K. Czapiński — O Rosyi	20	
6. K. Czapiński — Dzieje komuny	30	180

Stow. stróżów.

1. K. Czapiński — Jak robotnicy francuscy walczyli o wolność	25	25
--	----	----

Stow. „Postęp“.

1. Dr. E. Woroniecki — O powstaniu listopadowem	70	70
---	----	----

Stow. „Wzajemna Pomoc“.

1.—2. H. Orsza — Bojownicy wolności	50	
3. J. Krzesławski. — Formy wyzysku dawniej a dziś	18	
4. L. Wasilewski — Stosunki narodowościowe na Bałkanie	15	
5. *Zabawa dziecięca (opow. A. Szeferówna)	50	133

Stow. pracownic biurowych.

1. *H. Raabe — O darwinizmie	30	
2.—3.—4. K. Czapiński — Z literatury obcej: Andrejew, Stirner, Hamsun	120	150

Różne grupy zawodowe i wycieczki nauczycielskie, robotnicze i chłopskie.

Wykłady:

1.—2.—3. H. Orsza — *Dzieje Krakowa	166
4.—5. E. Wołoszynowski* — O Krakowie	204

Do przeniesienia	11035
------------------	-------

	Z przeniesienia	11035
6. H. Orsza — Położenie narodu polskiego		40
7. W. W. — *Walki o niepodległość Polski	129	530

Wieczornice z przemówieniami.

Zwiedzania:

1.—2.—3. Wieliczka (kier. M. Ramułt i inni)		449
4.—5.—6.—7.—8. Wawel (różni kierownicy wycieczek)		365
9.—10.—11. Wawel (dla emigrantów — kier. E. Wróblewska. J. Żukowska, H. Orsza, E. Massalski)		56
12.—13.—14.—15. Muzeum Narodowe		365
16. Muzeum Czartoryskich		36
17. Muzeum Czapskich		15
18.—19.—20.—21.—22.—23. Zwiedzanie kościoła Maryackiego, Uniwersytetu, pomników		365
24. Wycieczka w Tatry (kier. K. Czapiński)	8	1939

Stow. młodocianych robotnic.

1.—2.—3.—4. Dr. W. Kuczkowska — *Hygiena kobiety		80
5. K. Czapiński — Socjalizm dawniej i dziś		20
6. J. Holzberger — O M. Konopnickiej		25
7. A. Kropatsch — Kobieta w poezji (na wieczorku)	160	285

Stow. młodocianych robotników.

1. J. Freilich — O czem mówi fizyka		70
2. H. Raabe — *Życie rośliny		40
3. H. Raabe — *Zmysły u zwierząt		50
4. J. Bergrünówna — *Współzycie u zwierząt		50
5. Dr. Simon — *O pasożytach		65
6. Dr. Lipcówna — Życie roślin a zwierząt		100
7. Zwiedzanie gabinetu zoologicznego (kier. J. Bergrünówna)		80
8. Zwiedzanie gabinetu mineralogicznego		87
9. Zwiedzanie fabryki Zieleniewskiego		60
10. M. Ramułt — O przyrodzie polarnej		75
11. Dr. J. Młodowska — O odkryciach geograficznych		50
12.—13. K. Bilewicz — O gruźlicy		90
14. Doc. dr. R. Nitsch — O czerwonce		80
15. E. Massalski — *O człowieku pierwotnym		60
16.—17. E. Massalski — Jak powstały nasze zwyczaje, obyczaje i obrzędy		65
18. E. Massalski — Jak powstały tytuły		40
19. H. Orsza — *Noc 29 listopada		40
20. L. Wasilewski — O Bałkanie		35
21. Dr. A. Krieger — Co się dzieje na Bałkanie		60
22. K. Czapiński — O Rosyi		40
23. Zwiedzanie Wawelu (kier. H. Orsza)		70
24. K. Czapiński — Karol Marks		50
25. K. Czapiński — O kooperatywach		40
26. Dr. M. Balsigerowa — O społecznej polityce gminy		60
27. Z. Jeżewska — O złocie		50
28. A. Kropatsch — *Tatry		80
29. A. Kropatsch — A. Mickiewicz i jego stosunek do żydów		95

	Z przeniesienia	13789
30. A. Kropatsch — O „Zbójcach“ Schillera		45
31. A. Kropatsch — O „Nędznikach“ W. Hugo		65
32. Dr. B. Drobner — O Słowackim (na wieczorku)		180
33. J. Holzberger — O J. J. Rousseau (na wieczorku)		120
34.—35. J. Holzberger — O Fr. Nietzsche		270
36. K. Czapieński — M. Stirner		75
37. A. Wyleżyńska — *O Grotgerze		95
38. Zwiedzanie Muzeum Narodowego (kier. A. Wyleżyńska)		70
39. Zwiedzanie Muzeum Czartoryskich (kier. A. Wyleżyńska)		60
40. Zwiedzanie Wystawy Sztuki (kier. A. Wyleżyńska)		25

Wieczorki muzyczne:

41. Wieczór Chopina (wykł. dr. J. Reiss, muz. M. Grafczyńska)	300	
42. Wieczór Bethowena (wykł. dr. J. Reiss, muz. M. Grafczyńska i M. Zarankówna)	180	
43. Wieczór Schuberta i Schumana (wykł. dr. J. Reiss)	250	
44. Wycieczka do Tyńca (kier. dr. Simm)	15	3282

Wycieczki i zwiedzania dla dzieci.

1.—5. Zwiedzanie Muzeum Narodowego, wycieczki na kopiec Kościuszki, na Skały Panieńskie, na Sikornik, pogadanki pod kierownictwem L. Kondolewiczówny, E. Malinowskiej, E. Massalskiego, Plenkiewiczówny, Westfalewicz, Widomskiego, Wimu-tówny	99	99
--	----	----

BOREK FAŁĘCKI.

1. H. Orsza — Powstanie listopadowe (na wieczorku)	75	
2. A. Kropatsch — Rok 1863	70	
3. Zwiedzanie fabryki tytoniu (kier. S. Widomski)	19	164

DĘBNIKI.

Dla dorosłych:

1. Dr. B. Drobner — *O pierwiastkach chemicznych	90	
2.—3.—4. H. Orsza — *Początki dziejów społeczeństwa polskiego	111	
5. E. Massalski — *Fizyczne warunki życia pierwotnego	30	
6. K. Czapieński — Historia ruchu rewolucyjnego w Rosyi	12	
7. K. Czapieński — Współczesny ruch robotniczy	20	263

Dla dzieci:

8. Plenkiewiczówna — *,„Dary wiatru północnego“	48	
9. S. Kragenówna — *,„Przygody chłopca przedhistorycznego“ i baśń o „Czerwonym kapturku“	30	
10. S. Kragenówna — *Podróż do bieguna północnego	18	
11. E. Massalski — *,„Niezdolni królewicze“	30	126

GRZEGÓRZKI.

1. H. Raabe — O Darwinie	20	
2.—3. Dr. M. Lipcówna — *Życie roślin a zwierząt	43	

Do przeniesienia . 17723

	Z przeniesienia .	17723
4. K. Bilewicz — Co to jest choroba	30	
5. E. Massalski — Rok 1863	50	
6. K. Czapliński — Z historii ruchu rewolucyjnego w Rosyi	25	
7. Dr. B. Drobner — Społeczne znaczenie chemii	20	188

KROWODRZA.

1. E. Massalski — *O człowieku pierwotnym	40	40
---	----	----

NOWA WIEŚ.

1. H. Raabe — *O początkach życia na ziemi	60	60
--	----	----

PODGÓRZE.

Dom robotniczy.

1. L. Wasilewski — O Bałkanie	123
2. W. Feldman — Rosya i Polska	60
3. B. Limanowski — Niepodległość Polski	100
4. H. Orsza — Powstanie listopadowe	59
5. H. Orsza — Powstanie styczniowe	70
6. A. Kropatsch — O literaturze 1863 r.	60
7. A. Wyleżyńska — *Grottger	60
8. Dr. B. Zahorski — Wierzenia różnych ludów	65

Dla dzieci:

9. Dr. J. Młodowska — *, „Niezgodni królewicze“	20
10. A. Frankowski — *, „Gucio zaczarowany“	15

Sala „Sokoła“.

1. H. Orsza — Rok 1863	150
----------------------------------	-----

Fabryka Góreckiego.

1. H. Orsza — Rok 1863	180
----------------------------------	-----

Fabryka Krongolda.

1. E. Massalski — Rok 1863	100	1053
--------------------------------------	-----	------

JEZIORKO.

1.—2. M. Świerkowa i M. Kalicki — *O powstaniu styczniowym	300
--	-----

KRAWCE.

1. M. Kalicki — *O powstaniu styczniowym	90
--	----

KRZYSZKOWICE.

1. E. Massalski — O człowieku pierwotnym	36
--	----

LIMANOWA.

1. M. Świerkowa — O powstaniu styczniowym	50
---	----

Do przeniesienia 19064

POLANKA WIELKA.

1. A. Kropatsch — O powstaniu styczniowem (na obchodzie) . 300

WYDRZA.

1. M. Kalicki — *O powstaniu styczniowem 600

ZUPAWA.

1. M. Kalicki — *O powstaniu styczniowem 300 1676
Razem . 20740

3. Konkurs im. F. Morzyckiej,

na wykład popularny z podaniem bibliografii i wskazaniem środków pomocniczych z nagrodą 50 koron pomimo przesunięcia terminu nie przyniósł zadawalającego rezultatu. Zarząd wyznaczył jeszcze jeden termin nadsyłania prac: do końca czerwca 1914 r. Sąd konkursowy stanowią sekcje wykładowe.

4. Kursy systematyczne

doznawały w r. sprawozdawczym podobnych przeszkód organizacyjnych jak w latach ubiegłych. Ciasnota lokalu, brak środków materialnych nie pozwoliły na szerszą organizację, ani na agitację wśród uczniów.

Do skutku doszły kursy następujące:

W Krakowie:

- Język polski (prof. A. Kropatsch) — 8 stałych uczestników.
Arytmetyka (Lic. A. M. Rajchman) — 7 zapisanych.
Język niemiecki, kurs wyższy i niższy (dr M. Lipcówna) —
36 zapisanych.
Esperanto (p. M. Czubyńska) — 14 zapisanych.
Buchalterya (p. K. Przybyszewski) — 30 zapisanych.
Korespondencya i praktyka biurowa (p. St. Fromowicz) — 15 zapisanych.
Stenografia (p. J. Propper) — 20 zapisanych.

Kursy buchalteryi i stenografii odbywały się z zasiłku Izby Handlowej i Przemysłowej. W obecności delegata Izby część uczniów, która pragnęła otrzymać świadectwa, poddała się egzaminowi w dniach 10, 14 i 25 kwietnia. Świadectwa otrzymali: z buchalteryi — pp. S. Abuszówna, A. Holzbergerówna, R. Horowitzówna, K. Jasicki, A. Löfelholzówna, E. Neumanówna, J. Pająk, K. Schiff, K. Singer, B. Spirówna, Z. Stenclówna, S. Wachtlówna; z korespondencyi — pp. A. Holzbergerówna, K. Singer, W. Zieleniewski; ze stenografii — S. Abuszówna, M. Charlewska,

E. Goldbergerówna, L. Graberówna, Stan. Hochberg, M. Kaczowski.

W lokalu U. L. odbywał się kurs samarytański, prowadzony przez dr J. Bogdanika w porozumieniu z towarzystwem „Samarytanin polski“.

W Kobierzynie odbył się kurs fizyki, urządzony przez miejscowych inżynierów staraniem p. Tarański, montera; przyrządy, przeźrocza i książki przesyłano z Krakowa.

Organizację kursów postanowiono nieco zmienić. Na przyszłość od wstępujących na kursy handlowe będzie wymagane wniesienie własnoręcznie napisanego podania. Dla użytku słuchaczy zakłada się bibliotekę fachową.

Zastanawiano się nad urządzeniem kursów ogólno-kształcących dla robotników, któreby — nie krępując się metodą i szczegółami programu szkolnego — umożliwiały egzamin z 4 klas wydziałowych. Zarząd porozumiewał się zarówno z nauczycielami szkół wydziałowych i realnych, jak i z robotnikami. Odzywały się liczne głosy za i przeciw takim kursom. Niektórzy przyjmowali pomysł z zapałem, podnosząc, że robotnicy — polacy wypierani są ze stanowisk podmajstrzych i kierowników przez przybyśzów czechów, dlatego, że nie posiadają wykształcenia średniego. Omawiając program kursów zaznaczano, że zakres wiadomości przeznaczonych dla szkół wydziałowych, odpowiada potrzebom robotniczemu, byleby je pogłębić i nawiązywać z czytelnictwem i wykładami U. L. Odzywały się głosy, że ze względu na uprzedzenie (nieuzasadnione) społeczeństwa polskiego do tego typu szkoły, byłoby lepiej zawrzeć kurs w ramach niższej szkoły realnej, lecz godzono się ostatecznie na program wydziałowej. Większe trudności powstały przy sprawie organizacji. Z jednej strony wypowiadano obawy, że uczniowie kursów nie zdobędą się na tyle wytrwałości, by w ciągu roku lub dwu poświęcać trzy razy tygodniowo po dwie godziny na naukę systematyczną. Dla wielu będzie to niemożliwe z powodu zbyt długiego dnia roboczego (np. dla handlowców), dla innych z powodu niestałych godzin pracy. Zjawiały się wątpliwości, czy kurs taki przyniesie korzyść istotną, czy — „egzaminowani“ nie porzucą swego zawodu, by powiększyć rzeszę aspirantów do zawodu urzędniczego. Rozstrzygnięcie tej sprawy będzie dziełem przyszłości.

Kursy dojdą do skutku o ile zainteresują się nimi naprawdę przyszli słuchacze i sprawę organizacji wezmą w ręce. Dotychczasowe żądania nie były dość wytrwałe, by Zarząd U. L. zajął się pokonywaniem wszystkich trudności.

5. Zbiory naukowe

powiększyły się głównie w dziale przeźroczy. Wypożyczalnia przeźroczy posiada obecnie około 3000 klisz. Są one skata-

logowane nie wedle tematów odczytów, lecz wedle działów ogólnych: ¹⁾

Astronomia. (Słońce. Ziemia. Księżyc. Zaćmienia. Komety. Mgławice. Gwiazdy. Planety. Z dziejów astronomii). **Geologia:** (G. historyczna. Zwierzęta epok ubiegłych. Wulkanizm). **Fizyka:** (Mechanika. Elektryczność i Elektromagnetyzm. Optyka. Analiza spektralna. Promienie Röntgena. Akustyka). **Technika:** (Dynamo-maszyny. Telegraf. Telefon. Tramwaj elektryczny. Aerostatyka. Dzieje oświetlenia. Nafta i jej zastosowanie).

Botanika: (Anatomia i fizjologia roślin. Ruchy i wrażliwość roślin. Kultury. Systematyka: plechowce, wodorosty, grzyby, mszaki, trawy, paprotniki, kwiatowe). **Zoologia:** (Systematyka i biologia zwierząt. Pasożyty. Budownictwo zwierząt. Zmysły u zwierząt). **Biologia.** Embryologia. **Histologia.** Bakteryologia. **Anatomia człowieka;** (Układy: kostny, krwionośny, nerwowy, limfatyczny, mięśniowy. Organy wewnętrzne. Organy zmysłów). **Hygiena:** (Gruźlica. Alkoholizm. Hygiena kobiety). **Antropologia;** (Pochodzenie człowieka. Człowiek pierwotny).

Historia kultury: (Narzędzia i zajęcia człowieka pierwotnego. Dzieje mieszkań i rzemiosł. Życie codzienne dziś i niegdyś. Dzieje ognia. Dzieje pisma. Dzieje pieniędzy). **Historia polityczna:** (Portrety i sceny z dziejów powszechnych. Wilhelm Tell. Wielka rewolucja francuska. Komuna. Rewolucja w Rosji). **Historia Polski:** (Prahistoria. Portrety, typy, sceny z dziejów od IX do XX wieku z uwzględnieniem dziejów społecznych. Większe serye: Konstytucja 3-go maja. Walki Polski o niepodległość. Kościuszkowski. Ks. Józef. Powstanie listopadowe. Powstanie styczniowe. Polska dzisiejsza. Dzieje Krakowa).

Geografia i krajoznawstwo: (Krajobrazy. Mapy). **Polska:** (Tatry. Miasta polskie. Z biegiem Wisły). **Londyn.** **Skandynawia.** **Indye.** **Chiny.** **Egipt.** **Stany Zjednoczone.** **Życie na Oceanie.** **Wyprawy do biegunów.** **Turystryka.**

Literatura: (Portrety pisarzy polskich. Ilustracje do dzieł Mickiewicza. Odyseja. W. Tell. Don Kiszot).

Sztuka: (Architektura — zwł. gotyk). **Rzeźba** (Stwos. Meunier). **Malarstwo:** (Matejko. Grottger. Malczewski. Rubens. Van Dyck).

Sprawy społeczne: (Praca robotników. Kooperatywy. Instytucje oświatowe).

Opowiadania dla dzieci: 1. Ilustracje do baśni: Kopciuszek. Czerwony Kapturek. Kół w butach. Jaś i Małgosia. Zaklęta królewna.

¹⁾ W nawiasach podane większe serye.

2. Ilustracje do książek dla młodzieży: Barrie — Przygody Piotrusia Pana; B. Dyakowski — Patrol beskidzki (o skautach); Defoe — Robinson Kruzoe; d'Hervilly — Przygody chłopca przedhistorycznego; J. Kaspruwicz — Koszałki Opalki; R. Kipling — Pierwszy list. Słoniątko. O kocie; M. Konopnicka — O Krasnoludkach, Na jagody, Jasełka; J. Korczak — Sława; K. Lagerlöf — Walka szczurów; M. Lazarusówna — Moja gromadka; M. Markowska — O królu węzów; W. Sieroszewski — Dary wiatru północnego, Inwalidzi, W ruinach; J. Swift — Podróże Guliwera; Z. Urbanowska — Gucio zaczarowany; M. Zaleska — Niezgodni królewicze.

Wypożyczalnia wysyła przeźrocza Oddziałom U. L. i działaczom oświatowym po dokładnem porozumieniu za opłatą po 5 hal. od przeźrocza za 5 dni. Na żądanie prelegentów przygotowuje przeźrocza za opłatą od 1 kor., lub w wyjątkowych razach bezpłatnie. Z powodu ciągłych uzupełnień zbiorów wypożyczalnia nie ogłasza szczegółowego katalogu, lecz na żądanie prelegentów wysyła spis przeźroczy do danego tematu. Wypożyczalnią zajmowały się np.: L. M. Oskragiełłowa (której dziełem jest uporządkowanie i nowe skatalogowanie całego zbioru) H. Rzepecka, R. Olkiewiczowa. Dary w przeźroczach ofiarowali pp. Magdzicki (fotogr.), H. Zakrzewska, K. Eydziatowicz, H. Raabe (własne rysunki). Oprócz przeźroczy U. L. posiada bogaty zbiór rycin (porządkowany przez p. J. Radlińską). Zarząd przyjmuje z wdzięcznością fotografie, klisze, ryciny, dzieła ilustrowane (choćby niekompletne), pocztówki. Nabierają one szczególnej wartości wobec tego, że oprócz obrazów świetlnych z przeźroczy wprowadził U. L. w roku sprawozdawczym obrazy epidiaskopiczne, rzucane na ekran z rycin. Epidiaskop i lampę elektryczną zbudował p. L. Massalski.

Zbiory przyrządów fizycznych doznały w r. b. uszczerbku z powodu ciągłego przenoszenia okazów. Zbiory globusów i map pomnożył dar p. W. Gumplowicza.

Oddział posiada 3 latarnie, 2 lampy elektryczne, 2 spirytusowe. Niezbędną potrzebą jest nabycie przenośnych epidiaskopów i aparatu kinematograficznego.

6. Biuro porady naukowej

wykazuje coraz ściślejszy związek z Biblioteką. Zapytania słuchaczy zdarzają się względnie rzadko, czytelnicy natomiast zwracają się z żądaniami informacji, wskazówek, układania im programu planowego czytelnictwa. Mnożą się zwłaszcza zgłoszenia z prowincyi.

Dla dalszego rozwoju biura niezbędnem jest ogłoszenie drukiem katalogu literatury naukowej ze streszczeniami książek i obmyślenie organizacji, któraby zapewniła skromne bodaj środki,

przeznaczone specjalnie na cele biura (zakup katalogów, wydawnictw informacyjnych, kosztą korespondencji). Od stycznia 1914 r. utworzono biuro porady pedagogicznej, które pod kierunkiem p. M. Moreckiego udziela informacji i rad praktycznych w sprawach nauczania i wychowania.

7. Biblioteka publiczna

wykazując w roku sprawozdawczym ogromny postęp. Ilość wypożyczonych tomów wzrosła prawie o 10 tysięcy (21%). Pomimo wzmoczonego ruchu — i co za tem idzie pracy w wypożyczalni — przeprowadzono w Bibliotece liczne reformy organizacyjne, które oddano do użytku po przeprowadzce do nowego lokalu, w listopadzie 1913 r. Pomimo, że roboty te kończą się w nowym roku administracyjnym, zamieszczamy w sprawozdaniu opis urządzenia wewnętrznego Biblioteki.

A. Księgozbiór i katalog.

Księgozbiór rozpada się na dwa główne działy: literacki (lit. piękna) i naukowy. Książki z literatury pięknej ustawione są alfabetycznie w podziałach: książki polskie, książki dla dzieci i młodzieży, liter. francuska, liter. niemiecka, liter. rosyjska. Dla ułatwienia szybkiej obsługi czytelników książki polskie zostały ustawione w dwu układach alfabetycznych: mniej poczytne na dalszych półkach. Miejsce tych odstawionych dzieł przypominają bibliotekarzom tekturki, umieszczone w odpowiednim miejscu głównego układu.

Książki naukowe zostały rozstawione według wielkości z odrębną numeracją w obrębie każdego formatu. (I. 15. II. 15. III. 15. IV. 15). Dało to dużą oszczędność miejsca.

Książka, wchodząca do biblioteki, zostaje zapisana do księgi inwentarza (wydrukowanej wedle wzorów Czytelni W. T. D. w Warszawie). Naukowa otrzymuje 4 karty katalogowe różnych formatów, tj.: 1. Główną kartę katalogową z dokładnymi szczegółami bibliograficznymi, która wchodzi do alfabetycznego katalogu ogólnego. 2. Kartę zawierającą (przy nowych nabytkach) treść książki, przeznaczoną do katalogu kartkowego, działowego dla czytelników. 3. Kartkę do katalogu działowego dla bibliotekarzy. 4. Kartkę statystyczną (t. zw. „buchkartę”) barwy odrębnej dla każdego działu. Książki literackie nie otrzymują karty Nr. 3.

Biblioteka posiada więc: 1. K a t a l o g g ł ó w n y, umieszczony w pudłach z przegródkami tekturowymi na każdą literę (i w obrębie litery wedle drugiej i trzeciej litery). Służy on do kontrolowania stanu biblioteki, jest umieszczony w biurze katalogowym, dla czytelników dostępny tylko wyjątkowo.

2. K a t a l o g d z i a ł o w y dla czytelników, ułożono według zasad klasyfikacji dziesiętnej Międzynarodowego Instytutu Biblio-

graficznego w Brukseli, uproszczonego stosownie do skromnego zasobu książek i potrzeb czytelników naszych. Wprowadzono działy następujące:

0. Dzieła ogólne. Wydawnictwa zbiorowe. Czasopisma.

1. Filozofia. (Dzieła ogólne. Teorya poznania. Systemy i doktryny. Psychologia. Logika. Etyka. Historia filozofii).

2. Religia. (Dzieła ogólne. Historia religii. Religie poszczególne. Mitologie).

3. Nauki społeczne. (Socyologia. Statystyka. Sprawy polityczne. Ekonomia. Prawo. Ustrój polityczny i instytucje społeczne. Wychowanie i oświata. Handel. Obyczaje i zwyczaje. Folklor).

4. Językoznawstwo i filologia. (Językoznawstwo ogólne. Filologia ogólna i porównawcza. Filologia szczegółowa w podziale wedle języków. Dzieje języka).

5. Nauki ścisłe i przyrodnicze. (Matematyka. Astronomia. Fizyka. Chemia. Mineralogia. Geologia i meteorologia. Paleontologia. Biologia. Botanika. Zoologia).

6. Nauki stosowane. (Sztuka inżynierska. Rolnictwo. Gospodarstwo domowe. Komunikacja i sposoby porozumiewania się. Handel. Przemysł. Zawody i rzemiosła. Medycyna i jej działy. Hygiena).

7. Sztuka. (Dzieła ogólne i estetyka. Architektura. Sztuki plastyczne. Muzyka. Gry i sporty).

8. Teorya i historia literatury. (Dzieła ogólne. Podręczniki i zarysy hist. literatury powszechnej i narodowych. Hist. literatury polskiej — układ wedle epok i pisarzy).

9. Historia. (Dzieła ogólne. Hist. Polski. Podręczniki i zarysy ogólne. Monografie ułożone wedle epok. Hist. powszechna. Zarysy. Monografie wedle epok i wedle krajów. Zyciorysy. Pamiętniki i listy).

9a. Geografia. (Podręczniki i zarysy. Monografie wedle krajów).

Karty katalogowe są dziurkowane u dołu i zamknięte prętem metalowym w skrzyneczkach, oddzielone przegródkami, na których wypisane są nazwy działów. Biblioteka zamierza przygotować drukowany katalog działu naukowego, zawierający na wzór katalogu Biblioteki Kolejowej streszczenia książek. Ma on zarazem ułatwiać innym bibliotekom układanie katalogów własnych bądź kartkowych, bądź w księgach, gdyż drukowany po jednej stronie, ma mieć szpalty szerokości mniejszej, niż normalna kartka katalogowa. Niestety brak środków nie pozwala przewidzieć rozpoczęcia druku. Na razie będziemy się zapewne musieli ograniczyć do wydawania działowych katalogów litografowanych.

3. Katalog działowy dla bibliotekarzy, ułożony z kartek systemu „Otten“, i z kartek statystycznych (buchkart) różnych barw spełnia podwójną rolę: informatora i indykatora, wskazuje

pracownikom jakie książki z danego działu biblioteka posiada i które z nich znajdują się na miejscu.

W miarę przybywania książek wstawia się do pudeł katalogowych nowe karty. Naodwrot — wyjmuje się karty przy wykreśleniu z inwentarza książki zniszczonej lub zgubionej.

B. Zapis i kontrola czytelników. Czytelnikiem może być każdy. Biblioteka nie wymaga kaucyi ani poręczeń, lecz jedynie dokładnego podania adresu. Zapisujący się abonent wypełnia w arkuszu (t. zw. „koncie czytelnika“) rubryki: nazwisko i imię, zawód, wiek, adres i czeka zawiadomienia pocztówką, że może rozpocząć wypożyczanie.

Przy zgłoszeniu się, otrzymuje legitymację z numerem, (który się wciąga na konto) i wzamian podpisuje drukowane „oświadczenie“, stwierdzające, że przyjmuje odpowiedzialność za pobrane książki. Biblioteka układa dwa katalogi czytelników: konta wedle porządku liczb, oświadczenia alfabetycznie wedle nazwisk. Gdy czytelnik się wypisuje — oddaje legitymację i odbiera oświadczenie (konta ulegają zniszczeniu). Biblioteka prowadzi kontrolę zapisów i wystąpień. Opłaty czytelnika kwituje się przybiciem pieczętki w rubryce odpowiedniego miesiąca na legitymacyi i notuje na kasowym „arkuszu dziennym“, skąd są przenoszone do księgi opłat przez ostemplowanie rubryki miesiąca przy liczbie legitymacyi.

C. Wypożyczanie i zwrot książki. Czytelnik żąda książki bądź ustnie, bądź piśmiennie, podając spis dzieł, które pragnie otrzymać. Byłoby pożądané, gdyby czytelnicy wypisywali książki naukowe wedle działów katalogu, literackie — w porządku alfabetycznym. Biura katalogowe i porady naukowej, w miarę wolnego czasu i bibliotekarze, udzielają szczegółowych wyjaśnień i informacji.

Bibliotekarz szuka książki z literatury pięknej odrazu na półkach (przyczem ma przegląd, jakie utwory danego autora są na miejscu), książki naukowej najsamprzód w katalogu działowym (przyczem ma przed sobą karty książek z danego działu i może zaproponować dzieło podobnej treści zamiast wypożyczonego chwilowo). Wydając książkę wyjmujemy „buchkartę“ (naukową z pudeła, w którym szukaliśmy dzieła, literacką z pochwetki na okładce książki), odbijamy pieczętką datę, piszemy pod nią liczbę legitymacyi. Na legitymacyi odbija się również datę, poczem książka, owinięta ze względów higienicznych w okładkę papierową, (przygotowaną zawczasu) dostaje się do rąk czytelnika. W bibliotece pozostaje jej symbol: „buchkarta“, która dla celów statystycznych wrzuconą zostaje do pudełka dziennego obrotu, stamtąd przeniesiona dla celów kontroli do przegródki z datą wypożyczenia (w układzie alfabetycznym). Czytelnik zwraca książkę wraz z legitymacją. Wedle daty odbitej na legitymacyi, (którą się następnie kasuje inną pieczętką), wyszukujemy „buchkartę“.

Wraz ze zwróconą książką wraca ona na miejsce swego odpoczynku przed nowem pójściem między ludzi, by „świecić, grać i — ginąć w pożytku“. Wprowadzamy ścisłą kontrolę umyślnych zniszczeń książki, czyścimy je starannie, za zniszczenia pociągając będziemy czytelników do odpowiedzialności. Na tym polu istnieje najwięcej zaniedbań. Wielu czytelników zapomina, że szkodzi swym własnym interesom, zubożając bibliotekę przez nieostrożne obchodzenie się z książką.

„Buchkarty“ z przed dwu tygodni, (naukowe z przed mieciącą), pozostałe w przegródkach, dają podstawę do wysłania wezwań o zwrot książek, przetrzymanych ponad normę regulaminu przyczem nazwiska i adres czytelników odnajdujemy w kontaktach wedle liczby, umieszczonej pod datą wypożyczenia na „buchkarcie“.

D. Statystyka czytelnictwa. „Buchkarty“ w ciągu wypożyczania wrzucane są do pudełka o dwu przegródkach: na książki wypożyczone przez mężczyzn i kobiety. Szczegółową statystykę czytelnictwa uzyskujemy dzięki wprowadzeniu różnych kolorów i znaków szczególnych, przez proste przeliczanie kart każdego gatunku z każdej przedziałki i wpisywanie codziennie cyfr do księgi o odpowiednich rubrykach (dla szybszej orientacji opatrzonych w barwne nalepki). Cyfry te dają podstawę do obliczeń miesięcznych i rocznych.

Opisane urządzenie Biblioteki wymaga co prawda drobiazgowej systematyczności (niezbędnej zawsze w bibliotekarstwie), zapewnia zaś ogromne korzyści zarówno czytelnikom, jak i Bibliotece, która pragnie być nie samym tylko magazynem książek, lecz instytucją kształcącą. Czytelnik może z łatwością wybrać potrzebną książkę. Zarząd orientuje się w potrzebach i kierunkach czytelnictwa, łatwo spostrzega braki Biblioteki, może służyć szczegółowymi informacjami.

Praca nie jest jeszcze wykończona. Potrzebne są dalsze ulepszenia techniczne. Niezbędny druk katalogu naukowego (lub narazie litografowanych katalogów działowych). Warto przygotować specjalny katalog naukowy dla młodzieży szkół ludowych. Trzeba urządzać zebrania czytelników, założyć księgę żądań. Z całą świadomością braków musimy stwierdzić, że w roku sprawozdawczym i pierwszych miesiącach 1913/14 dokonano pracy ogromnej. Sprawdzono konta i oświadczenia, skontrolowano stan księgozbioru (rezultaty będą ogłoszone w następnym sprawozdaniu), ponumerowano cały dział naukowy, napisano karty nowych katalogów, skatalogowano „skład“ — wreszcie dokonano przeprowadzki. To wszystko przy powiększonym ruchu wypożyczania bez zamykania biblioteki, minimalnym nakładem pieniężnym.

Te roboty można było wykonać tylko dzięki wytężonej, naprawdę ofiarnej pracy długiego szeregu pomocników, którzy w ciasnocie, zamięcie, kurzu ciemnego lokalu przy ul. Szewskiej, kra-

dnąc chwile należnego snu lub odpoczynku, tworzyli nowe ramy organizacyjne dla Biblioteki Publicznej, godnej przyszłego Domu Oświatowego.

Największą trudność w zarządzie Biblioteką stanowi brak środków materyalnych. Biblioteka o tak znacznym ruchu czytelników musi często odnawiać księgozbiór. Podręczniki bibliotekarstwa przyjmują jako normę 10 do 15% rocznie. Normalnie Biblioteka powinna wzrastać o 1000—1500 tomów dla zapewnienia ubytku. Bibliotekarze amerykańscy spoglądają podobno z radosnem rozrzewnieniem na stosy książek zużytych, wycofanych z obiegu. My się musimy wahać długo, czy wycofać książkę, musimy wbrew wymaganiom porządku pozwolić na obieg zniszczonych. W roku sprawozdawczym wycofano 286 dzieł w 326 tomach. Przybyło w ciągu roku 877 dzieł w 954 tomach. Inwentarz wykazywał w dniu 30 września 10.593 dzieła. W początkach nowego okresu sprawozdawczego, po przeprowadzeniu reorganizacji, przystąpiono do surowszej oceny zużycia i wszechstronniejszych starań o pomnożenie księgozbioru.

Dary w książkach złożyli: Akademia Umiejętności, Biblioteka słuchaczy prawa we Lwowie, Gmina m. Rzeszowa, Kasa im. Mianowskiego, Macierz Polska, Miejskie Muzeum Techniczno-Przemysłowe, Kółko matematyczno-fizyczne, Stow. Nauczycielstwa Polskiego, Dyrekcyja Szkoły Przemysłowej, Tow. Filozoficzne, Tow. Nauczycieli Szkół Wyższych, Tow. Miłośników Historii Krakowa. Tow. ochrony piękności kraju, Tow. popierania nauki polskiej, pp. dr. J. Bogdanik, prof. L. Bruner, A. Bucewicz, K. Chłędowski, W. Choynowska, JWł. Dawid, Drukarnia Narodowa, W. Feldman, J. Freilich, dr. Fiszer, S. Górka, prof. Grabowski, dr. Wł. Gumpłowicz, prof. J. Grzybowski, F. Hoesick, J. Jastrzębski, J. Kochanowicz, dr. Konarski. Księgarnie: M. Arcta, J. Lisowskiej, J. Mortkowicza, K. Treptego, S. A. Krzyżanowskiego, G. Gebethnera, E. Wendego, W. Lipiński, A. Lange, E. Massalski, M. Paszkowska, dr. Peretiatkowicz. Redakcje: Encyklopedyi Wychowawczej, Nowej Reformy, Małego Światka, Krytyki, J. Sokołowska, dr. Z. Szybalska, Szarek, dr. J. Szurek, H. Witkowska, A. Wyleżyńska, prof. Wrzosek, H. Zakrzewska.

Bibliotekarzami byli: pp. E. Massalski i R. Czyńska, później E. Malinowska, i St. Widomski. Piśmienne roboty katalogowe systematycznie wykonywała p. K. Gawlińska. Kursorem Biblioteki p. T. Woźnicki.

W trudnej pracy reorganizacji i przeprowadzki współdziałali ofiarnie: pp. J. Benedekówna, H. Buraczewska, H. Ciaglińska, H. Frydowa, M. Górka, Goldfinger, Z. Hanicka, I. Hochfeldówna, dr. J. Holzberger, L. Kondolewiczówna, J. Koral, Z. Małachowska, A. Morecka, R. Olkiewiczowa, H. Rzepecka, dr. Z. Szybalska, T. Święcicki, J. Wolbergowa i wielu innych.

Statystyka wypożyczeń według miesięcy :

Miesiąc	Dni	Czytelnicy				Książki				Ogółem	
		Męż- czyzn	kobiet	chłop- ców	dziew- cząt	Męż- czyzn	kobiet	chłop- ców	dziew- cząt	Czytel- ników	tomów
X.	27	2250	1732	108	110	2527	1903	109	102	4200	4641
XI.	25	2201	1702	145	123	2448	1984	147	131	4171	4710
XII.	24	2236	1821	146	137	2492	2022	150	139	4340	4803
I.	25	2310	2012	159	130	2546	2208	163	131	4611	5048
II.	24	2300	2052	212	146	2591	2251	216	148	4710	5206
III.	24	2239	1924	233	170	2518	2150	239	171	4566	5078
IV.	26	2289	1819	177	122	2626	2075	185	123	4407	5009
V.	24	1967	1562	140	93	2191	1779	141	93	3762	4204
VI.	25	1574	1208	120	72	1780	1397	127	79	2974	3383
VII.	27	1468	1555	178	110	1690	1797	180	111	3311	3778
VIII.	25	1373	1381	166	96	1612	1591	170	103	3016	3476
IX.	25	1612	1475	87	59	1886	1711	89	62	3233	3748
12	301	23819	20243	1871	1368	26907	22868	1916	1393	47301	53084
S u m a . . .										47301	53084

Według działów przypada wśród tych wypożyczeń na :

Książki naukowe :

Mężczyźni 5280 tomów, kobiety 2566 tomów, razem 7846 tom.
 „ 67·3% „ 32·7% 14·8%

Książki beletrystyczne :

Mężczyźni 23.543 tomów, kobiety 21.695 tomów, razem 45.238 tom.
 „ 52% „ 47·9% 85·2%

Czytelników stałych, zapisanych w Bibliotece, było 2087.

Statystyka według zawodów wykazuje :

	Mężczyzn	kobiet	ogółem	%
Robotników i rzemieślników . . .	104	86	190	9·1
Handlowców i urzędników . . .	176	101	277	13·2
Nauczycieli	22	53	75	3·6
Zawody wolne	75	27	102	4·9
Młodzieży uczącej się	704	424	1128	54·0
Nie podało	73	242	315	15·1
Razem . . .	1154	933	2087	

Według wieku było czytelników:

	Meżczyzn	kobiet	ogółem	%
Do 15 lat	142	110	252	12·1
Od 15 do 20 lat	598	446	1044	50·0
Od 20 do 30 lat	333	160	493	23·6
Od 30 do 40 lat	28	27	55	2·6
Powyżej 40 lat	15	24	39	1·8
Nie podało	87	117	204	9·7
Razem	1203	884	2087	

8. Czytelnia Publiczna

została w roku sprawozdawczym wzbogaconą nie tylko wielu nowymi czasopismami, lecz nadto wyposażoną w mnóstwo urządzeń technicznych, ułatwiających czytelnikowi korzystanie z pism i książek. Sporządzono dwa nowe katalogi: alfabetyczny kartkowy i działowy (w księdze). W Bibliotece Podręcznej umieszczono wiele podręczników z różnych dziedzin wiedzy, atlasów, dzieł informacyjnych i ozdobnych wydawnictw naukowych.

Każde czasopismo posiada swój numer, wypisany na teczce i specjalne miejsce na półce. „Odłożone” czasopisma z poprzednich tygodni czy miesięcy są zeszywane w okładzinach i ułożone osobno wedle tych samych liczb, co numery bieżące. Katalog działowy Czytelni Podręcznej został ułożony wedle tych samych zasad, co katalogi Biblioteki. Podnieść należy, że zebrano ze szczególnem staraniem książki dotyczące Krakowa i ziemi krakowskiej (przewodniki ogólne, przewodniki i monografie Wawelu, muzeów, kościołów, dzieła o historii Krakowa i o sztuce krakowskiej). Utworzono również dział Polska współczesna (monografie ziem polskich. Wydawnictwa dotyczące sprawy polskiej). Ponadto w lokalu Czytelni umieszczono księgozbiór Szkoły Nauk Politycznych.

Czytelnia posiada pisma następujące:

I. Czasopisma naukowe i literackie. Ogólne: Biblioteka Warszawska, Przewodnik naukowy i literacki, La Revue, Bulletin polonais, Umschau, Sprawozdania Akademii Umiejętności, Sprawozdania Tow. Naukowego w Warszawie. Filozoficzne i pedagogiczne: Przegląd Filozoficzny, Ruch Filozoficzny, Myśl i Życie, Dziecko, Paedologium, Revue Psychologique, Muzeum, Nowe Tory, Ruch Pedagogiczny, Wychowanie w domu i szkole, Wychowanie i Oświata, Sprawy Szkolne, (dod. do Zarania). Psychologiczne i matematyczne: Bulletin international de l'Academie des sciences de Cracovie, Kosmos, Wiadomości Matematyczne, Wszechświat. Historyczne: Przegląd historyczny, Pamiętnik Literacki. Językoznawcze i filologiczne: Język Polski, Esperanto, Esperantys a Polski, Esperantist. Ludoznawcze i krajoznawcze: Lud, Ziemia, Nasze Źródło, Nasza Turystyka. Lekarskie i higieniczne: Przegląd Lekarski, Przegląd Hygieniczny, Przyjaciel Zdrowia, Tygodnik Lekarski. Prawnicze i ekonomiczne: Odrodzenie, Praca, Przewodnik Kółek rolniczych, Polski Przegląd emigracyjny, Społem, Straż Polska, Tygodnik dostaw, Bojkot. Oświatowe: Der Bibliothekar, Bildungsarbeit, Kindefreund, Oświata Ludowa, Poradnik Teatrów i Chórów Włosciańskich, Przegląd Oświatowy, Przewodnik Oświatowy, Zentralblatt für Volksbildung, Volksbildung. Antyalko-

h o l o w e: Przyszłość, Wyzwolenie, Przyjaciel Trzeźwości. Bibliograficzne: Książka, Poradnik dla czytających (Arcta) Przewodnik bibliogr., Przegl. bibliograficzny. Literackie: Biblioteka Warszawska, Krytyka, Prawda, Przewodnik Naukowy i Literacki, Prąd, Sfinks, Świat, Tygodnik Ilustrowany, Skarbnica Polska, Echo, Widnokrag, Nowy Głos, Mercure de France, La Revue, Neue Welt, Neue Rundschau, Simplicissimus, Życie Polskie. Artystyczne: Architekt, Krakowski Miesięcznik Artystyczny, Kształt i Barwa, Kunst, Studio. Popularnonaukowe: Jutrzenka, Praca, Zorza Ojczysta, Zarienie, Rola, Ochrona Zwierząt. Polityczne i społeczne: Chłopska Sprawa, Czerwony Sztandar, Gazeta Robotnicza, Górnik, Humanista Polski, Kuźnia, Misyse Katolickie, Myśl Niepodległa, Prawda, Przedświt, Przegląd Polityczny, Rzeczpospolita, Robotnik, Świat Słowiński, Tygodnik, Tygodnik polski, Wiezień Polityczny, Vorwärts (Łódź) Arbeiterschutz, Friedenswarte, Slovansky Prehled, Sozialistische Monatshefte, Sozialdemokrat, Ukrainische Rundschau, Zadruha. Czasopisma młodzieży: Brzask, Filareta, Pobudka, Skaut, Zarzewie, Znicz, Z bliska i z daleka, Drużyna, Młodzież (dod. do Zarienia) Młody Proukopnik. Kobiiece: Bluszcze, Głos kobiet, Ster, L'international féminin. Sportowe i turystyczne: Skaut, (Lwów) Sokół, Nasza Turystyka. Fachowe: Ogrodnictwo, Kupiec Polski, Przegląd Rękodzielniczy. Czasopismo Techniczne, Gospodarz. Zawodowe: urzędnicze i zawodów wyzwolonych: Głos urzędniczy, Głos Lekarzy, Głos służby Państwowej, Słowo Lekarskie, Szkolnictwo, Sprawy Tow. Nauczycieli szkół Wyższych, (dod. do Muzeum) Księgarz. Robotnicze: Górnik, Metalowiec, Robotnik Drzewny, Robotnik w fabryce tytoniu, Robotnik Śląski, Gazeta Robotnicza, Dziennik Robotniczy, Correspondenzblatt der General Kommission d. Gewerkschaften, Fachblatt, Tabakarbeiter, Pracownik Polski, Przegląd kraj. Związku maszynistów, Związek zawodowy.

II. Dzienniki i gazety. Z Galicyi i Śląska. Krakowskie: Czas, Gazeta poniedziałkowa, Głos Narodu, Naprzód, Nowa Reforma, Nowości ilustrowane, Tygodnik. Lwowskie: Gazeta lwowska, Gazeta wieczorna, Kurier lwowski, Słowo Polskie, Wiek Nowy. Prowincjonalne: Gazeta Podhalańska, Głos Przemyski, Głos Rzeszowski, Przegląd Przemyski, Tygodnik Bocheński, Głos Polski. Śląskie: Głos Ludu Śląskiego, Robotnik Śląski. Dziennik Cieszyński. Gazety Ludowe: Przyjaciel Ludu, Prawo Ludu, Wieniec-Pszczółka, Rola, Gazeta Ludowa, Piast, Prawda.

Zaboru rosyjskiego. Warszawskie: Gazeta Warszawska, Goniec, Kurier poranny, Kurier Warszawski, Nowa Gazeta, Przegląd Codzienny, Słowo. Z poza Warszawy: Dziennik Petersburski, Gazeta Łódzka, Gazeta Radomska, Głos Podlasia, Przegląd Wileński, Kurier Włocławski, Kurier Lubelski. Zaboru pruskiego: Dziennik Robotniczy, Kurier Poznański, Gazeta Grudziądzka.

Z emigracyi: Dziennik Ludowy (Chicago).

Dzienniki w językach obcych: Arbeiter Zeitung, Leipziger Volkszeitung, Neue Freie Presse, Riecz, Vorwärts.

Statystyka frekwencji wykazuje odwiedzin Czytelni 16.244, mianowicie w miesiącach:

X.	1537	IV.	1262
XI.	1654	V.	1230
XII.	1458	VI.	1172
I.	1422	VII.	1112
II.	1417	VIII.	1124
III.	1456	IX.	1400

8944

16.244 tj o 1049 więcej niż

w poprzednim.

Dyżurną Czytelni jest p. W. Golińska. Sekcyi Czytelnianej przewodniczy p. A. Rapaportowa.

9. Biblioteki wędrowne im. J. Kwiatka

zmierzają przede wszystkim wszędzie tam, gdzie niema dostępnych dla ogółu bibliotek. A więc — włościanie, czytelnie ludowe, stow. robotnicze, grupy nauczycieli, oddziały U. L. miast i wsi Galicyi i Śląska — dorośli i młodzież — oto ich czytelnicy; czasem „wędrują“ one dalej n. p. na Spiz, nieraz za granicę do zrzeszeń robotników polskich. Ale i w samym Krakowie zasilają biblioteki niektórych stowarzyszeń robotniczych.

Każda „stacya“ otrzymuje zależnie od ilości czytelników komplet z 30—50 książek z literatury pięknej i różnych dziedzin wiedzy, każdorazowo odpowiednio dobranych do poziomu umysłowego jej czytelników; po kilku miesiącach zwraca je, otrzymując w zamian komplet nowy. Opłatę, która wynosi od 30—50 książek 4—5 kor. (nadto kosztą przesyłki) niejednokrotnie zmuszeni byliśmy zniżyć. Zasadą jednakże jest, iż nie wypożyczamy bezpłatnie. Chcemy, by oświata, którą książki nasze roznoszą, nie była darem, lecz by stała się potrzebą na którą warto i jest tak samo naturalną rzeczą łożyć pieniądze, jak na inne potrzeby życia codziennego. Jak wszystkie inne wydziały pracy U. L. zmierzamy do tego, by biblioteki wędrowne były utrzymywane przez samych czytelników.

Do każdego kompletu dołącza się jego katalog działowy i katalog, ułożony według numerów w postaci zeszytu statystycznego, w którym bibliotekarz miejscowy notuje nazwisko, wiek i zajęcie każdego czytelnika, co jemu umożliwia kontrolę wypożyczeń, daje równocześnie podstawę do statystyki, która orientując o jakości czytelników i ich upodobaniach daje wskazówki dla wyboru książek do następnego kompletu dla danej stacyi. Oczywiście życzenia podawane przez czytelników są pożądane i uwzględniane w miarę możliwości.

Pogląd na rozwój bibl. węd. w ubiegł. roku daje następujące zestawienie.

	Ilość książek w księgozbiorze z końcem roku spraw.	Ilość s t a c y i	Ilość wysłanych kompletów	Ilość wysłanych książek	Każda z wysła- nych książek była przeciętnie wypożyczoną
1911/12	1470	27	41	1575	3 razy
1912/13	2100	41	63	2035	4·6 razy

Ilość ta przeciętna nie daje pojęcia o poszczególnych stacyach. Zdarzało się, że książka w ciągu pół roku była wypożyczaną 10 razy.

Spis stacyi :

Borek Fałęcki, Bochnia, Chorzów, Chrzanów, Dąb, Dębники, Goleiszów, Górna Sucha, Grzegórzki, Hyki, Jasło, Jeziorko, Jęzor, Kaczyce, Kobierzyn, Kołomyja, Limanowa, Malinie, Młodociani robotnicy Ż. P. S. w Krakowie, Muglinów, Nawsie, Nowy Sącz, Orawa, Palczowice, Podolsze, Polanka Wielka, Przecław, Przegorzały, Przykop, Przywóz, Ropczyce. Rzeszów, Sanok, Skawina, Stanisławów, Strażów, Sucha, Tarnów, Ujszoły, Zator, Żywiec.

Beletrystyka stanowi 60% wypożyczeń, naogół zaś 50% o wypożyczonych książek. Zeszyty statystyczne stwierdzają, że „wędrowność“ zapewnia każdej niemal książce chętnych czytelników. Dziełko, którego w jednej stacyi nikt nie wziął do ręki (mogły tu działać powody przypadkowe) gdzieindziej może należeć do najpoczytniejszych. Sienkiewicz, Konopnicka, Orzeszkowa, Żeromski (Andrzej Radek), Bolesławita, obok nich Lubicz („Oko proroka“) i Gruszecki cieszą się jednakową prawie poczytnością. Z naukowych uzyskiwały największą ilość czytelników: przyrodnicze M. Brzezińskiego i A. Buckley, historyczne: Sławińskiego, Wyslouchowej, Cermaka, Orszy, geograficzne i ludoznawcze (Sieroszewski), najmniej może społeczne, (wśród nich dużą ilość wypożyczeń J. Orki: Kobieta w sejmie i gminie). W listach występuje częstokroć żądanie „cenniejszych dzieł“, z naukowych zaś takich, któreby dały pogląd na stan i rozwój wiedzy. Rozmaitość poziomu czytelnictwa jest zresztą znaczna. Znajdą się placówki, gdzie „trzeba książki do rąk wkładać ludziom i zmuszać do czytania“. Obok są wsie, gdzie „niema już ani jednego czytelnika, któryby nie znał Pana Tadeusza, Trylogii, powieści historycznych Kraszewskiego“. Tam największem powodzeniem cieszyli się „Chłopi“ Reymonta. Najczęściej czytamy w listach: „Książki są bardzo od członków lubiane i pilnie czytane“; nieraz — „żał, że tak piękne książki trzeba odesłać“, czasem żądanie: „biblioteczkę proszę sporządzić troszkę więcej romansową niż poprzednia“. Wypożyczaniem zajmuje się w wielu miejscach nauczyciel. (Jeden z nich pisze: „wioska... najuboższa w powiecie, ale właśnie dlatego z radością pracowałem“). Gdzieindziej doskonałym bibliotekarzem jest robotnik lub gospodarz, (zdarza się, że „szkołę i nauczyciela ominąć musimy, bo ludność nie mająca zaufania nie zbliży się doń“), akuszerka itd.

Potrzeby czytelnictwa rozbudzone przez komplety wędrowne, doprowadziły już w paru stacyach do wytworzenia stałych bibliotek.

Jesienią 1913 r. wzrost bibliotek wędrownych przewyższył tempo dotychczasowe. Musimy obmyśleć środki uzyskania nowych książek i zasobów pieniężnych. W r. b. wpłynął dar stowarzyszenia młodzieży promienistej z Sanoka, która chcąc uczcić pamięć J. Jakubowskiego ofiarowała biblioteką Jego Imienia złożoną ze 170 książek; otrzymały one specjalne ex-librisy.

10. Polskie Archiwum Oświatowe

dopiero po przeprowadzce do nowego lokalu uzyskało jako tako możliwe warunki rozwoju. (Szafy i druki, z daru prywatnego, karty i skrzynki katalogowe). W roku sprawozdawczym, podobnie jak dawniej, utrzymywało stosunki z innymi towarzystwami oświatowymi, układało i rozsyłało programy, udzielało informacji. Po wydaniu podręcznika „Praca Oświatowa“ zapytania skierowane do Archiwum stały się bardziej szczegółowymi i konkretnymi. Zjawiła się konieczność dalszych wydawnictw. Archiwum Oświatowe ma zamiar wydać program pracy informacyjnego biura oświatowego, podręcznik bibliotekarstwa, broszury o stosunku biblioteki i szkoły. W „Przeglądzie bibliograficznym“, wydawanym przez Gebetgnera i Wolfa prowadzić będzie dział: „poradnik biblioteczny“. W r. 1912/13 P. A. O. nie urządzało specjalnych kursów, brało jednak udział i dostarczało materiałów do konwersatorium oświatowego Szkoły Nauk Politycznych i Wakacyjnego kursu Uniwersyteckiego, urządzonego przez Związek Nauczycielstwa. W Zakopanem na rok bieżący projektowany jest kurs bibliotekarstwa. W przyszłości trzeba będzie utworzyć paromiesięczny kurs techniki pracy oświatowej o programie następującym:

I. Administracja: (Warunki prawne pracy oświatowej na ziemiach polskich. Normy organizacyjne. Korespondencja i rachunkowość towarzystw oświatowych). II. Bibliotekarstwo: (Zadanie i typy bibliotek. Wykład techniki bibliotekarstwa, połączony z ćwiczeniami w bibliotece publicznej, bibl. wędrownych i stowarzyszeniowych). III. Organizacja wykładów: (Zagadnienia metodyczne, środki pomocnicze, projekcja). IV. Statystyka pracy oświatowej (i ćwiczenia w przeprowadzeniu ankiet).

Wystawy. Wraz z sekcją biblioteczną U. L., sekcją pedagogiczną Ogniska krak. Związku Nauczycielstwa urządzono w grudniu 1912 r. wystawę książek dla dzieci i młodzieży (z inicjatywy p. E. Massalskiego). Dzięki pomocy wszystkich niemal wydawców polskich zgromadzono sześćset kilkadziesiąt książek dla młodzieży, katalogi rozumowane i księgarskie, artykuły o czytelnictwie. Książki rozmieszczono systematycznie według działów. Zaopatrzone je w oceny, pisane przez fachowców, oprócz tego dyżurni organizatorzy udzielali wyjaśnień i wskazówek publiczności, która licznie zwiedzała wystawę. Przy jej urządzeniu i prowadzeniu byli czynni: J. Berggrünówna, B. Bobrowska, P. Glasnerowa, M. Grzybowska, M. Kanarkowa, M. Kiernikowa, L. Kondolewiczówna, E. Massalski, Dr J. Młodowska, M. Olszewska, H. Orsza, Dr Z. Szybalska.

W czasie Walnego Zgromadzenia delegatów P. A. O. urządziło małą wystawę oświatową.

Archiwum społeczne z powodu braku środków nie mogło planowo kompletować zbiorów ani nawet uprzystępnic je

publiczności. W marzeniach snuto plany reorganizacji archiwum, ograniczenia zbiorów do dokumentów życia polskiego, oparcia o nie kursu dla działaczy społecznych, prowadzonego wspólnie ze Szkołą Nauk Politycznych pod kierunkiem Dr. Z. D. Golińskiej. Pracy dla Archiwum w zimie 1913/14 r. stoi na przeszkodzie brak środków na opalenie pokoju, w którym umieszczono zbiory.

11. Sprawozdanie rachunkowe

wyказuje zgodnie ze sprawozdaniem innych działów rozwój Towarzystwa, nie jest on jednak tak szybkim, jak w wykładach, i bibliotece — i w tem tkwi charakterystyka trudności finansowych. Obrót kasowy wynosił w wpływach i wydatkach po 25.963 K. 86 h. — (o 2.506 K. 16 h. większy niż w roku ubiegłym). Wzrost wykazują pozycje wkładek członków, opłat biblioteki, wykładów, subwencji, darów. Większe wydatki na pensye i pomoc administracyjną są wywołane po za koniecznością podniesienia paru płac — większą ilością osób zatrudnionych przy reorganizacji urządzeń. Z początkiem nowego roku administracyjnego inwentarz pomnożył się wielu darami, dlatego spisanie majątku Towarzystwa, rozpoczęte w r. 1912/13, odłożono do ostatecznego urządzenia nowego lokalu.

Rachunek strat i zysków.

1	Saldo z lat ubiegłych	10011·62	
2	Rk wkładek członków : zwyczajnych	1626·18	
	wspierających i sto-		
	warzyszeń	540·—	
	założycieli	400·—	
	20% Zarządowi gł.		513·24
3	Rk Administracji ogólnej:		
	czynsz za lokal		2700·—
	opał i światło		705 21
	porządki i służba		728 44
	wydatki sekretaryatu i kursor		687 40
	Kasa chorych		136 60
	druki i telefon		590 50
	pensya		650·—
	drobne wpływy	148 70	
4	Rk Biblioteki: opłaty członków	1050·60	
	„ abonentów	2874·60	
	„ za tomy	878 39	
	dopłaty, wezwania i kary	477 17	
	wpływy dla Archiwum Oświat.	472 85	
	pensye		2485·—
	druki administr.		168 80
	wydatki administr.		355 70
	kursor i marki		212 86
	zużycie książek		294 88
5	Rk Czytelni: opłaty członków	120 80	
	„ abonentów	174 10	
	wstępy	716 36	
	podprenumerata	151 05	
	prenumerata czasopism		713 46
	pensye		1080·—
	wydatki administr.		62 42
6	Rk Wykładów: bilety wstępu	2586 36	
	opłaty kursów	699·—	
	zwrot za kursy i sprzedaż biletów		476·—
	honorarya prelegentów i nauczycieli		2547 01
	koszta sal i demonstracji		1490 79
	druk i rozlepianie afiszów		507 30
	zużycie inwentarza		201 06
	drobne wpływy	19 95	
	„ wydatki		55 30
7	Rk Wydawnictw: dochód	179 66	
8	Rk Różnych: subwencye	2350·—	
	dary	4267 64	
	przedsiębiorstwa: wpływy	254 87	
	Do przeniesienia	29999 90	17361 97

	Z przeniesienia	29999-90	17361-97
8	Rk Różnych: przedsiębiorstwa: wydatki		62-88
	nadzwyczajne: wydatki		317-69
	„ wpływy	66-03	
9	Rk Ruchomości:		
	Odpisano 100% na amortyzację		117-05
10	Saldo na 1 października 1913 r.		12206-34
	Razem	30065-93	30065-93

L. Kondolewiczówna
buchalterka.

H. Radlińska
skarbniczka.

Za Komisję rewizyjną:

Dr Z. D. Golińska.

S. Przybyszewski.

Bilans główny za rok 1912\13.

1	Kasa gotówką	111-94	
2	Biblioteka:		
	księgozbiór według przyjętej normy	13960-80	
	„ Bibliotek im. Kwiatka	2250-—	
3	Archiwum Społeczne	940-—	
4	Archiwum Oświatowe	500-—	
5	Inwentarz sali wykładowej	1809-54	
6	Wydawnictwa	577-23	
6	Ruchomości	1053-42	
8	Dłużnicy *)	6143-39	
9	Wierzyciele		6190-91
10	Akcepty		850-—
11	Fundusz Budowy Domu		8449-75
12	Zarząd Główny	150-68	
13	Czysty majątek		12206-34
	Koron	27697-—	27697-—

L. Kondolewiczówna
buchalterka.

H. Radlińska
skarbniczka.

Za komisję rewizyjną:

Dr Z. D. Golińska

S. Przybyszewski.

*) W tem udziały w Tow. Budowy Domu dla Uniw. Ludowego w sumie 5327 K. 24 hal.

III. Oddział w Boryslawiu.

Na Walnem Zgromadzeniu, odbytem dnia 21 lipca 1913 r. do Zarządu zostali powołani pp.: Dr Stanisław Dwernicki jako przewodniczący, Dr Kapellner jako zast. przewodniczącego, Jerzy Haase sekretarz, Zakrzewska, skarbniczka, bibliotekarz Szopian, Gustaw Scholtz i Wincenty Markowski.

Oddział stoi o własnych siłach, nie otrzymuje od nikogo subwencji, ani określonej pomocy.

Wykłady odbywają się w sali stowarzyszeń robotniczych, gdyż dotychczas nie zdołano wynająć własnego lokalu ze względu na brak mieszkań w Boryslawiu.

Dotychczas odbyły się wykłady następujące: p. H. Radlińska: Praca kulturalna. — Dr. Kapellner: Wychowanie dzieci. — P. Inż. Kunowski: Bieda i nędza. — K. Jaroszewski: Rozwój przemysłu naftowego. — Inż. Duglas: Japonia (2 wykłady). Poza tem odbyło się trzy pogadanki dla dzieci.

Wykłady odbywają się co tydzień. Na luty i marzec program wykładów jest ułożony.

Na wykłady uczęszczają przeważnie robotnicy.

IV. Oddział w Chrzanowie

na Walnem Zgromadzeniu w dniu 12 października 1912 wybrano do Zarządu: J. Zieringa (jako przewodniczącego), R. Głogowskiego (zast. przew.), N. Schneidra (sekretarz.), J. Budka (zast. sekret.), J. Neugera (skarbnik.), M. Sukiennika, St. Łojkę, R. Schneidrównę, D. Goldsteina. Do Komisji rewizyjnej powołano: S. Goldsteina, J. Sieglę, M. Friedländerównę. Zrazu praca Oddziału szła pomyślnie. Biblioteka, utworzona z kompletu bibliot. wędrowniej pod kierunkiem J. Zieringa, miała licznych czytelników, na wykładach urządzanych w sali Rady miejskiej frekwencya przeciętnie wynosiła ok. 70 słuchaczy, dochodziła do 130. Odbyły się wykłady z dziedziny nauk społecznych K. Czapińskiego, z higieny K. Bilewicza, n. przyrodniczych prof. Poppka (zoologia) i dr. M. Lipcówny (cykl biologiczny), z psychologii: J. Wł. Dawida.

Mimo to Oddział upadł. Wpłynęły na to liczne przyczyny zewnętrzne. Wyjechał przewodniczący, powołano do wojska sekretarza, z powodu kryzysu większa część członków się rozjechała szukać chleba gdzieindziej. W dodatku wzmagające się prądy nacjonalistyczne wśród żydów, stanowiących większość mieszkańców Chrzanowa, wywołały objawy nieprzyjazne, nieraz bojkot wykładów U. L. przez „separatystów“. Polska inteligencja miejska nie poparła instytucji.

V. Oddział w Gorlicach

nie nadesłał sprawozdania.

VI. Sprawozdanie Oddziału w Jaśle.

Zarząd Oddziału stanowią: Fr. Świrski (przewodniczący¹⁾, dr N. Oberländer (zast. przewodn.), J. Kukulski (skarbnik), J. Guzik (zast. skarb.), H. Marczak (sekretarz), J. Ziomek (gospodarz), J. Piętniewicz (bibliotekarz), J. Zabłocki (zastępca sekr.), S. Sarna. Komisję rewizyjną: J. Bernacki, R. Dala i A. Posadzki.

Oddział liczy 97 członków. Złe stosunki zarobkowe i ekonomiczne wpłynęły ujemnie na działalność. Odbłyło się zaledwie 6 wykładów, mianowicie:

W sali „Sokoła“:	Osób.
1. L. Wasilewski: Stosunki narodowościowe na Bałkanie	72
W sali własnej:	
2. M. Rosenbusch: Polskie miasta w średniowieczu . . .	22
3. M. Rosenbusch: Rozwój parlamentu austriackiego . . .	29
4—5. B. Pikusa: Z tajemnic dziejowych	56
6. R. Maryniarczyk: System regulacji rzek w Galicyi . . .	11
Na przyszły rok administracyjny, są w projekcie cykle wykładów z różnych dziedzin wiedzy.	

W lokalu Oddziału mieści się zorganizowany w r. 1912 Związek strzelecki, tow. akademickie „Życie“ i zawodowe związki robotnicze. Dzięki temu ruch w czytelni i czasopism był znaczny. Czytelnia posiada 7 dzienników, 16 tygodników, 4 dwutygodniki i 5 miesięczników różnych kierunków z różnych stron Polski i z Ameryki, częścią w drodze prenumeraty, częścią w darze od wydawców lub osób prywatnych (po przeczytaniu w domu).

Wypożyczalnia posiada książek własnych 104, w depozycie czytelnię robotniczą z 250 tomów nowszych dzieł, otrzymywała nadto komplety biblioteki wędrownej im. Kwiatka. Za wypożyczenie książki pobiera się po 4 hal. na oprawę i naprawę książek i opłatę pocztą za bibl. węd. W porze jesiennej i zimowej o dłuższych wieczorach jest większy ruch czytelników. Poszukiwane są przeważnie książki beletrystyczne. Oddział zakupuje do swojej biblioteki głównie dzieła naukowe o treści społecznej, ekonomicznej i przyrodniczej.

¹⁾ Po wyjeździe z Jasła inż. Fr. Świrskiego na przewodniczącego powołano inż. Fr. Dubiela.

Sprawozdanie kasowe.

Dochody:	Rozchody:
Saldo w dniu 22 września 1912 168·42	Hon. prelegentów 26·40
Wkładki członków 353·79	Druk afiszów 10·—
Wstępy na wykłady 17·16	Inwentarz 7·94
Dary i nadzwyczajne 162·34	Książki 135·71
Wydawnictwa 39·94	Lokal 288·—
Razem 741·65	Usługa, światło i opał 66·18
	Wyd. nadzwyczajne 51·90
	Wydatki sekretaryatu 1·61
	10 prc. Zarząd. Główn. 35·37
	Saldo 118·54
	Razem 741·65

J. Kukulski, skarbnik.

VII. Sprawozdanie Oddziału w Kołomyi.

Oddział powstał w lutym 1913 r. Dnia 16 lutego powołano do Zarządu prof. J. Gurczaka jako przewodniczącego, dr. A. Biera (zast. przew.), W. Sokołowskiego (sekret.), L. Morawetza (skarb.), dr. M. Jurkiewicza, K. Dobruckiego, R. Kubińskiego, A. Stamlika.

Pomimo różnorodnych przeszkód lokalnych Oddział zebrał 50 członków zwyczajnych (2 wspierających) i urządził w okresie sprawozdawczym 7 wykładów z ogólną frekwencją 788 słuchaczy. mianowicie :

Sala Rady miejskiej:	męż.	kob.	ogół.
Prof. S. Zaczek: Szewczenko a romantyzm poski	34	8	42
W. Sokołowski: O Stefanie Żeromskim	56	20	76
Dyr. A. Klimaszewski: Konstytucja 3-maja	91	12	103
Dr M. Hulles: Ochrona prawna pracy	21	30	51

Sala Kasy Oszczędności:			
Inż. E. Libański: Człowiek a maszyna	—	—	477

Organizacja kolejarzy:			
Prof. J. Gurczak: Pogadanka o Grekach i Rzymianach	13	5	18

Związek robotniczy:			
Prof. M. Frost: Nasz układ planetarny	19	2	21

Po 1 października odbyły się ze znaczną frekwencją wykłady J. S. Baczyńskiego, dyr. A. Klimaszewskiego i prof. J. Śliwy.

Przygotowano szereg wykładów publicznych i cyklowe wy-

kłady dla stowarzyszeń, na które postanowiono zwrócić baczniejszą uwagę. Spotkano wśród nich, zwłaszcza wśród kolejarzy, ludzi, którzy gorąco odczuwają potrzebę oświaty.

Sprawozdanie kasowe do 30|IX 1913.

Dochody:		Rozchody	
Wkładki członków . .	69.—	Honor. preleg. . . .	86.—
Wstęp na wykłady . .	150:58	Druki, afisze	46:54
Datki	3:10	Inwentarz	4:40
Razem . .	222:68	Usługa, opał i światło	15:70
		Nadzwyczajne	3:60
		Wyd. sekretaryatu . .	18:02
		Saldo	48:42
		Razem . .	222:68

L. Morawetz, skarbnik.

R. Kubiński, za Komisję Rew.

Na Walnem Zgromadzeniu, odbytem dnia 21 grudnia 1913, udzielono Zarządowi absolutorium ze szczególnem podziękowaniem przewodniczącemu za chętną i wytrwałą pracę w trudnych warunkach. Do Zarządu wybrano: prof. J. Gurczaka jako przewodniczącego, dr. Łuniewskiego (zast. przew.), St. Ludwiga (skarb.), L. Gawrona (sekret.), L. Medona (zast. sekret.), St. Misiówka. Do Komisji rewizyjnej: W. Kosiora, A. Stamlika i J. Święckiego. Lokal Tow. mieścił się czas jakiś w sali „Strzelca“.

VIII. Sprawozdanie z działalności Oddziału Młodzieży w Krakowie.

Oddział Młodzieży Uniw. Ludowego w roku sprawozdawczym 1912|13, liczył 20 członków czynnych.

Zarząd stanowili: L. Młynarski (przewod.), M. Ramułt (sekretarz), H. Chełmicka (skarb.), Komisya kontrolująca: S. Małkowski, H. Kocowska.

Praca Oddziału w roku sprawozdawczym była mniej intensywną niż w latach ubiegłych, gdyż posiadaliśmy mniej członków czynnych. Działalność ześrodkowała się na Dębnikach, gdzie pracowaliśmy w Ognisku Oświatowem. Praca ta trwała zaledwie 4 i pół mies., gdyż lokal Ogniska otwarty został dopiero koło świąt Bożego Narodzenia i polegała na urządzaniu pogadanek i prowadzeniu biblioteki. Pogadanek dla dzieci odbyło 8 z przeciętną frekwencją 60 dzieci. Największe zainteresowanie budziły opracowania bajek o podkładzie przyrodniczym. Wiek słuchaczy wahał się między 5 — 14 laty. Z projektowanych odczytów dla

dorosłych doszedł do skutku tylko jeden z powodu zbyt słabego zainteresowania się słuchaczy ¹⁾).

Z biblioteki korzystało 68 osób. Wypożyczono 734 tomów, z czego na książki dla młodzieży przypada 577 tomów, gdyż przeważną większość naszych czytelników stanowiła młodzież w wieku od 7 do 17 lat. Biblioteczka dziecienna była zbyt uboga, by zadośćuczynić żądaniom czytelników. Korzystaliśmy z kompletów biblioteczek wędrownych U. L. i to jednak nie wystarczało. Szczególniej zauważyć się dawał brak książek dla małych dzieci.

Zdołaliśmy wprowadzić w czyn kielkującą już oddawna wśród nas myśl urządzenia kursów dla chłopców, nie uczęszczających do szkoły, dla tych, jednym słowem, nad wychowaniem których ma główną pieczę ulica. Kursy nasze zostały formalnie wprowadzone w życie 21 lutego z. r. Uczniowie okazali się materiałem trudnym do opanowania. O nauczaniu systematycznym nie mogło być mowy: uczniowi nasi, szczególnie w początkach bardzo nie-regularnie chodzili „na naukę“. Urządzaliśmy więc pogadanki dość luźno związane ze sobą, dążąc do rozwijania pojęć o przyrodzie, kraju i jego przeszłości. Pogadanki te stanowiły kurs wyższy, obok którego istniał kurs niższy, obejmujący naukę czytania, pisania i rachunków. Nadto rozdana została pomiędzy chłopców pewna ilość książek popularno-naukowych o treści zbliżonej do tematu pogadanek, z których obowiązani byli zdawać sprawozdanie na pogadankach ogólnych. Ten system, jakkolwiek trudny dla uczniów, dawał bardzo dobre rezultaty.

Dla bliższego zapoznania się z umysłowością chłopców staraliśmy się odbywać pewien egzamin przed przyjęciem na kursy. Nadaliśmy temu formę ankiety na temat „pojęcia o przyrodzie, świecie i kraju“, starając się o możliwą dokładność w notowaniu odpowiedzi. Na ogólną liczbę 38 chłopców zapisanych na kursy odpowiedzi na ankietę uzyskaliśmy od 13. Z pomiędzy zapisanych trzech tylko — najmłodszych — uczęszczało do szkoły. Pozostali byli to terminatorzy i robotnicy. W okresie od 21 lutego do końca marca odbyliśmy 25 pogadanek, na które przeciętnie uczęszczało po 10 chłopców. Z dniem 1 kwietnia kursy zostały zawieszone z powodu chwilowego wyjazdu uczących i następnie nie zostały już wznowione.

W okresie sprawozdawczym powstała wśród członków Oddziału Młodzi. myśl zajęcia się zbiorami naukowemi U. L. Początek Muzeum właściwie istnieje. i już teraz mogłoby ono odgrywać większą rolę, gdyby było należycie uporządkowane. Pod koniec roku szkol. 1912/13 przystąpiliśmy do porządkowania zbiorów mineralogiczno-gieologicznych. Zamiarem naszym na rok przy-

¹⁾ Z większem powodzeniem podjął tą działalność Oddział krakowski.

szyły jest podjęcie przerwanej na czas wakacyjny pracy w Ognisku na Dębnikach.

Sprawozdanie kasowe.

Dochody:		Rozchody:	
Saldo	31·04	Czynsz za lokal „Ogni-	
Wkładki	44—	ska “	103·09
Wpływy z bibl. i po-		Zakup. książek	13·59
gadanek	20·14	Wyd. administracyjne .	9·86
Wpływy nadzw. . . .	20·96		
Deficyt	10·40	Razem	126·54
Razem	126·54		

Dodać należy, że wielu akademików pracuje nie w Oddziale młodzieży, lecz w Oddziale krakowskim.

IX. Sprawozdanie Oddziału we Lwowie.

W skład Zarządu w roku sprawozdawczym wchodził: red. Br. Laskownicki (przewodniczący), dr. Jan Hoser (zast. przew.), Wład. Szajer (skarbnik), Jadwiga Kulmanówna (sekret.), Janina Benedekówna i Julia Sokólska (bibliot.), dr. Loewenherz, dr. H. Landauowa, dr. M. Janik, Z. Kragen, K. Zakostelski, dr. Rotfeld, drostwo Konoppaccy, dr. Nowicki, F. Kon, J. Smulikowska, St. Rutkowska, T. Hudera, T. Bobrowski i J. Siegel.

Rok sprawozdawczy cechuje rozwój działalności, obejmującej cały prawie ogół robotników zorganizowanych. Mimo ciężkich warunków teren pracy naszej rozszerzył się znacznie. Zdołaliśmy już dotrzeć wszędzie, gdzie działalność nasza potrzebna jest i owocna. Fakt, iż wszystkie prawie stowarzyszenia zawodowe korzystają z naszych wykładów, jest najlepszym dowodem, że praca nasza prowadzona jest w odpowiedniej płaszczyźnie. To też z otuchą patrzeć możemy w przyszłość, bo przetrwaliśmy okres bardzo ciężkiej próby — jakim był rok sprawozdawczy. Trudności materalne, brak sali ogólnej i prelegentów zdołaliśmy przy usilnej pracy pokonać. Zdajemy sobie dokładnie sprawę z braków naszej pracy, ale z rozwoju jej, z dat naszej statystyki widać, iż U. L. odpowiada faktycznym potrzebom mas.

Celem szerzenia wśród mas robotniczych kultury muzycznej, wprowadziliśmy poranki muzyczne. Olbrzymia wprost frekwencja pozwala przypuszczać, iż ten dział pracy naszej ma wielką przyszłość.

Wykłady urządzone były w każdym stowarzyszeniu osobno. Z pomocą członków Oddziału akademickiego i delegatów stowarzyszeń zaw. zdołaliśmy stworzyć stały kontakt między zarządem a stowarzyszeniem.

Pierwsze miejsce w statystyce zajmują handlowcy (przeciętnie

50 os. na wykl.), dalej idą kaflarze (przec. 40 os. na wykl.), kolejarze (przec. 41 os.), introligatorzy (przec. 32 os.). Ogółem słuchało wykładów 2653 osób Największą frekwencję wykazały wykłady historyczno-społeczne — ogółem 2142 słuchaczy, przeciętnie 40 osób na wykładzie, najmniejszą wykłady z geografii — przeciętnie 13 osób na wykładzie.

Poza wykładami utworzył Zarząd kurs dla analfabetów w stow. „Praca“. Natomiast wprowadzone w roku ubiegłym wycieczki cieszyły się małą popularnością. Ten przykry objaw nie zniechęcił jednakże Zarządu, tak iż w roku bieżącym przystąpi znów do ich organizowania.

Nie ograniczyliśmy też pracy naszej do Lwowa wyłącznie. Ponieważ Zarząd Główny z powodu znacznej odległości a także z powodu dużych różnic w typie pracy i warunkach między oddziałami Galicyi zachodniej i wschodniej, tak intensywnie, jakby należało, w pracy oddziałów wschodnio-gal. udziału brać nie może, przekształciliśmy Oddział nasz w okręgowy. Działem tym zajęła się specjalna komisya, utworzyliśmy też odrębny sekretariat okręgowy (T. Bobrowski). Przez delegatów, wysyłanych na zebrania oddziałów prowincjonalnych, nawiązujemy z nimi ścisły kontakt, umożliwiając im korzystanie z doświadczeń i wyników, otrzymanych przez nas. Natomiast przez dostarczanie oddziałom prelegentów, staramy się wzbudzić zainteresowanie szerszych warstw, by tym sposobem pozyskać dla sprawy oświatowej nowych pracowników.

Działalność nasza w tym kierunku krótka jest, ale owocna. Doprowadziliśmy do rozpoczęcia systematycznej pracy w Drohobyczu, gdzie zdołaliśmy zdobyć grono chętnych i energicznych ludzi, zbudziliśmy z długiego odrętwienia oddział w Przemyśle.

Wychodząc następnie z założenia, iż praca nasza jako oświatowa bez pomocy tych, którzy w elementarnej formie ją szerzą t. j. nauczycielstwa ludowego, obejść się nie może, nawiązaliśmy stosunki z Krajowym związkiem naucz. (Ognisko). Entuzjizm, z jakim witano delegata naszego na zjeździe tego Związku w czerwcu b. r., jest najlepszym dowodem iż nauczycielstwo nasze rozumie i należycie ocenia doniosłość wspólnej pracy.

Na tem miejscu składa Zarząd serdeczne podziękowanie Świat. Radzie m. Lwowa, która udzieliła mu subwencji w kwocie 300 K, nadto dyrekcjom zbiorów i Zarządom fabryk, wreszcie Redakcyom „Gazety Wiecz.“, „Kuryera Lw.“, „Wieku Now.“ i „Głosu“ za umieszczanie komunikatów.

Statystyka wykładów.

Stow. Urzędników :		mez.	kob.	ogół.
1. F. Kon :	Kwestya bałkańska	21	9	30
2. J. Kochanowicz :	Konstytucya Stanów Zjed.	26	12	36

		meż.	kob.	ogół.
3.	J. Kochanowicz: Trusty amerykańskie . . .	20	12	32
4.	„ Praca w Stanach Zjednocz. . .	16	18	34
5.	„ Ruch zawodowy i polityczny w Ameryce	12	3	15
6.	F. Kon: Kobieta w społeczeństwie pierwot. . .	16	20	36
7.	Dr. H. Landauowa: Współczesna kwestya kobieca	13	25	38
8.	F. Kon: Rozwój pojęć etycznych			
9.	F. Kon: Katorga w Rosyi			
10.	M. Hankiewicz: Nowoczesny imperyalizm . . .	23	9	32
11.	Dr Z. Leser: Niedola mieszkaniowa	22	15	37
12.	Dr H. Landauowa: Marzenia społeczne . . .	23	17	40
13.	Dr. F. Perl: Rok 1848	19	10	29

Stow. Handlowców:

1.	F. Kon: Kwestwa bałkańska	61	19	80
2.	M. Hankiewicz: Rosya a Polska i Ukraina . .	76	24	100
3.	Dr F. Perl: Rok 1863	31	15	46
4.	F. Kon: Katorga w Rosyi	60	19	79
5.	„ Mongolia	57	8	65
6.	„ Kobieta w społecz. pierwotnem . . .	45	13	58
7.	M. Hankiewicz: Komuna paryska	34	7	41
8.	K. Nacher: Ochrona robotnicza	25	5	30
9.	J. Kochanowicz: Trusty amerykańskie . . .	41	9	50
10.	J. Kochanowicz: Praca w Stanach Zjedn. . .	39	9	48
11.	Dr Z. Leser: Niedola mieszkaniowa	30	6	36
12—15.	K. Nacher: Geografia (cykl)	59	50	104

Stow. Drukarzy:

1.	J. Kochanowicz: Ruch zawod. i polityczny w Ameryce	18	—	18
----	--	----	---	----

Stow. Stolarzy:

1.	F. Kon: Katorga w Rosyi	52	2	54
2.	Dr Siengalewicz: Alkoholizm a zbrodnia . .	18	1	90
3.	Kochanowicz; Trusty amerykańskie	22	—	22
4.	Z. Limanowski: Co nam mówią cyfry . . .	11	—	11
5.	F. Kohn: Wierzenia religij. człowieka pierw. .	21	—	21

Stow. Introligatorów:

1.	F. Kon: Kwestya bałkańska	47	7	54
2.	M. Hankiewicz: Wielka rewolucya fran. . .	15	8	23
3.	Dr M. Janik: Rok 1863	20	5	25
4.	J. Kochanowicz: Polacy w Ameryce	32	4	36
5.	„ Trusty amerykańskie	23	4	27

	męż.	kob.	ogół.
6. Dr F. Perl: Inteligencya a robotnicy w ruchu społecznym	23	5	28
7. Z. Limanowski: Jak należy korzystać z cyfr	22	7	29
8. F. Kon: Kobieta w społeczeństwie pierwot.	30	9	39
9. „ Rozwój pojęć etycznych	20	14	34
10. „ Katorga w Rosyi	25	8	33
11. Dr Hryniewiecki: Hygiena ogólna	13	11	24
12. Dr Oberlaender: Choroby weneryczne	13	5	18
13. Dr Siengalewicz: Alkohol a zbrodnia	21	9	30

Stow. kaflarzy:

1. Dr Janik: Historia ruchów zbrojnych w Polsce porozbiorowej	28	2	30
2. Dr Perl: Rok 1863 (na obchodz.)	111	35	146
3. M. Hankiewicz: Rosya a Polska i Ukraina	30	—	30
4. F. Kon: Chiny	28	8	36
5. „ Mongolia:	27	7	34
6. J. Kochanowicz: Ruch zawod. w Ameryce	37	8	45
7. „ Praca w Stanach Zjedn.	44	2	46
8. „ Trusty amerykańskie	23	4	27
9. Z. Limanowski: Co nam mówią cyfry	32	1	33
10. F. Kon: Wierzenia relig. człowieka pierw.	26	2	28
11. Dr Hryniewicz: Hygiena	23	5	28
12. Dr Nelken: Obląkanie	40	—	40

Stow. kolejarzy:

1. F. Kon: Kwestya bałkańska	50	—	50
2. M. Hankiewicz: Powstania polskie a doba obecna	45	—	45
3. J. Kochanowicz: Zniesienie niewolnictwa w Ameryce	41	4	45
4. Dr J. Nelken: Obląkanie	26	—	26

Stow. metalowców:

1. F. Kon: Kwestya bałkańska	27	13	40
2. J. Kochanowicz: Ruch zawodowy i polityczny w Ameryce	14	2	16
3. J. Kochanowicz: Polacy w Ameryce północ.	14	1	15
4. Dr Oberlaender: Choroby weneryczne	23	—	23
5. Dr Nelken: Obląkanie	19	5	24

Stow. murarzy:

1. Dr M. Janik: Historia ruchów zbrojnych w Polsce porozbiorowej	12	7	19
2. M. Hankiewicz: Rosya a Polska i Ukraina	23	3	26
3. F. Kon: Katorga w Rosyi	20	—	20

	meż.	kob.	ogół.
4. F. Kon : Japonia	24	—	24
5. J. Kochanowicz : Polacy w Ameryce . . .	27	1	28

Stow. „Praca“:

1—3 F. Kon: Pojęcia religijne ludów pierwot. 44 12 56

Wśród wykładów większość odbyła się w „Seryi II“, ogłoszonej na styczeń i luty. Frekwencja słuchaczy była też w tych miesiącach największa.

Zestawienie według tematów wykazuje:

Wykłady:		Słuchacze			Przeciętna na	
		meż.	kob.	ogółem	proc.	wykłady
Historyczno-spo-						
łeczne	53 (70 ⁰ / ₀)	1703	439	2142	(80 ⁷ / ₀)	40
Historia kultury	7 (9 ² / ₀)	123	27	150	(5 ⁶ / ₀)	21
Geografia	4 (5 ³ / ₀)	54	1	55	(2 ⁰ / ₀)	13
Statystyka	3 (3 ⁹ / ₀)	65	8	73	(2 ⁷ / ₀)	24
Hygiena i medyc.	9 (11 ⁸ / ₀)	196	36	232	(8 ⁷ / ₀)	25

Wśród słuchaczy robotnicy stanowili 83·2 proc.

Zabawy dla dzieci, zwiedzania, pogadanki z obrazami świetlnymi odbywały się w porozumieniu z 6 stowarzyszeniami (drukarzy, murarzy, stolarzy, kaflarzy, kolejarzy i „Praca“). Urządzano 20 pogadanek urozmaiconych gram, zabawami i śpiewami, 3 wycieczki za miasto, 2 zwiedzania Muzeum i Choinkę. Małych uczestników było 588. Pracę prowadziły: pp. Smulikowska, Lisowski, Prądyńska, Benedekówna, Domańska, Sokółska, Buszówna, Tynikówna, Rychterówna, Kragen, Konówny.

Sprawozdanie biblioteki.

Zapoczątkowana w okresie poprzednim organizacja biblioteki została w roku ubiegłym ukończona. Wprowadzono kartkowy system katalogowania oraz ustalono system wydawania książek seriami do poszczególnych stowarzyszeń robotniczych, „Ognisk“ nauczycielskich i osobom prywatnym. Kompletowanie poszczególnych działów, uzupełnianie braków (o ile na to pozwalały środki) kontynuowano w dalszym ciągu. Usuwano również nie nadające się dla biblioteki książki.

Z największym uznaniem notujemy szczodry dar p. Michała Arcta Warszawa, który pojmując zadania i cele Uniwersytetu ludowego, nadesłał nam we wrześniu ub. r. 500 tomów dziełek popularnych, z których potrzebę niemal że najbardziej odczuwaliśmy. Dar ten, łącznie z darami poszczególnych osób, jak pp.: Bobrowskiego, J. Kadena, F. Kona, Jankowskiego, M. Orseti, Bilgera i w. i., oraz z temi dziełami, które Uniwersytet ludowy przy bardziej niż skromnych funduszach jakie mógł na to udzielić, zakupił — został w dwójnasób zwiększony, jak wskazują następujące wyciągi statystyczne biblioteki Uniwer. ludowego:

W roku 1912 było dzieł 679 tomów 807 egzempl. 752
 „ 1913 jest „ 1221 „ 1526 „ 1373

Dział czasopism również się zwiększa dzięki ofiarności Red. „Krytyki“, Red. „Kosmosu“, „Nowych Torów“ i zapomnianych w wymienianiu ofiarodawców E. Milewskiego, I. Radlińskiego oraz Zarząd Gł. Uniw. Ludow.

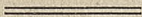
Aczkolwiek w stosunku do zapotrzebowania nawet tak pomysne wyniki ub. r. uważać należy niemal za nikłe, to jednak takie zwiększenie księgozbioru umożliwiło dostarczanie książek związkom i Ogniskom w większym stopniu niż w r. poprzednim. Kompletów odpowiednio dobranych udało się wysłać 179, łącznie 677 tomów belletr. i 1003 tom dzieł naukowych. Zbytecznem było by dodawać, że Uniw. Lud. zdając sobie jasno sprawę ze znaczenia tego działu, robotę w dalszym ciągu z całą energią prowadzi, w czem wydatną pomoc mu okazuje, stale w tym dziale pracująca, kształcąca się młodzież. Niemale znaczenie ma dla Uniw. Lud. współdziałanie z nim zarządu Ogniska nauczycielskiego, którego delegat brał stale udział w Zarządzie i w dyżurach przy bibliotece i przez to był niejako ogniwem pomiędzy temi obiema instytucjami. Z wielkim uznaniem musimy tu podnieść poparcie, jakie organ „Ogniska“ nauczycielskiego Uniw. Lud. we Lwowie, a zwłaszcza biblioteczka okazywał.

Zaznaczając dodatnie wyniki, nie możemy pominąć i ujemnych, dotyczących nie udało się, dla braku środków, uzupełnić biblioteki, tak ilościowo, jak i jakościowo, by mogła ona dostarczać materiału pomocniczego dla naszych prelegentów, oraz dla prowadzących zabawy dziecięce.

Zdawać by się mogło, że rok ubiegły, rok zastoju w handlu i przemyśle, rok tak ciężki, jakiego Galicya oddawna nie przeżywała wśród bezrobotnych, skazanych na przymusową bezczynność, powinien by wywołać większe zainteresowanie do wykładów i do książek. Niestety! ogólne przegnębienie spowodowało wręcz odwrotne zjawisko; zainteresowanie zmalało; ze stowarzyszeń robotniczych tylko 2 zażądały kompletów. (Nawet poszczególni robotnicy nie byli w stanie pokonać tego przygnębienia). Nasza biblioteczka miała zaledwie 73 czytelników. Obecnie ten stan przygnębienia już mija. Ze względu na wspomniane nienormalne warunki, nie przytaczamy wyników statystyki czytelników (płeć, zajęcie itp.). Mamy nadzieję, że w przyszłym roku już uskutecznić to będziemy mogli.

Skład komisji bibliotecznej następujący:

Przewodniczący: F. Kon, członkowie: Bron. Laskownicki, Tad. Bobrowski, Zakostecki (bibl.) bibliotekarze: p. Domańska, Sokólska, Benedekówna, Osuchowski i Kragen.

Sprawozdanie kasowe

DOCHODY.

		Szczegółowo		Ogółem	
		Kor.	hal.	Kor.	hal.
1	Saldo			206	90
2	Wkłady:				
	Członków wspierających	100	—		
	Członków zwyczajnych	519	50	619	50
3	Subwencja Rady m. Lwowa			300	—
4	Datki			4	—
5	Wycieczki			19	30
6	Biblioteczki ruchome:				
	Opłaty za wypożyczanie kompletów i tomów	154	42		
	Datki (dar p. Orsetti)	19	—		
	Inne wpływy	39	20	212	62
7	Loterya artystyczna			114	—
8	Poranki muzyczne			378	60
9	Gal. Kasa Oszczęd.			250	—
10	Odsetki			9	35
	Ogółem			2114	27

Lwów, dnia 30 września 1913.

Władysław Szajer
skarbnik.

STAN CZYNNY.

Zestawienie majątku z dniem

		Kor.		hal.	
1	Gotówka	343	29		
2	Księgozbiór bibliotek ruchomych:	1900	—		
3	Urządzenie lokalu	150	47		
4	Przyrządy (Inwentarz sali wykładowej)	249	1		
	Ogółem	2642	89		

Lwów, dnia 30 września 1913.

Władysław Szajer
skarbnik.

Oddziału lwowskiego.

ROZCHODY.

		Szczegółowo		Ogółem	
		Kor.	hal.	Kor.	hal.
1	Oświetlenie lokalu			25	—
2	Administracja:				
	Wydatki sekretaryatu i kursor			112	80
3	Wykłady:				
	Honoraria prelegentów	585	—		
	Druk i rozlepianie afiszów	243	50		
	Koszta wykładów, latarni itp.	24	52		
	Inwentarz	104	10	957	12
4	Biblioteczki ruchome:				
	Zakupno książek	163	08		
	Oprawa książek	80	46		
	Wydatki administracyjne	164	53	408	07
5	Poranki muzyczne			186	10
6	Zarząd Główny			19	60
7	Jazda delegata do Krakowa			38	50
8	Zabawy dla dzieci			15	44
9	Różne			8	20
10	G. K. O.			—	15
11	Saldo			343	29
	Ogółem			2114	27

Komisya rewizyjna:

Dr M. Wyrostek.

Dr J. Hornowski.

L. Lèeg.

30 września 1913 r.

STAN BIERNY.

		Kor.		hal.	
1	Wierzciele:	197	37		
2	Majątek czysty	2445	52		
	Ogółem	2642	89		

Komisya rewizyjna:

Dr M. Wyrostek.

Dr J. Hornowski.

L. Lèeg.

Objaśnienia do sprawozdania kasowego.

Rok sprawozdawczy był pod względem finansowym mniej pomyślny od poprzedniego. Okres przesileni politycznych i ekonomicznych wpłynął ujemnie na zainteresowanie się ogółu instytucją U. L. skutkiem czego zmniejszył się też dochód z wkładek.

Dochód z loteryi artystycznej nie ma odpowiednika o wydatkach, te bowiem należą do poprzedniego okresu.

Poranki muzyczne okazały się nowością udatną także pod względem kasowym.

W wydatkach brak pozycyji za najem lokalu, gdyż odstępuje go Uniwersytetowi Ludowemu bezpłatnie Polskie Stronictwo Postępowe, za co na tem miejscu Zarządowi P. S. P. wyrażamy gorącą podziękę.

Wydatki administracyjne Sekcyi bibliotecznej zwiększone wskutek wzmoczonego ruchu mieszczą w sobie zarazem koszt wydania nowego katalogu.

Majątek Towarzystwa wzrósł wskutek nabytków bibliecznych, uzyskanych częścią drogą kupna, częścią darowizny, następnie wskutek nabycia drugiej latarni projekcyjnej, przeźroczy itp.

X. Sprawozdanie Oddziału w Nowym Sączu.

W skład zarządu miejscowego Oddziału wchodzi jako prezes dr Maurycy Ameisen, zastępca prezesa dr Leon Mannheimer, sekretarz Alfred Mielecki, skarbnik Eugeniusz Alexander, Ryszard Mędlarski, Maryan Płankowski.

Członków zwyczajnych liczy Oddział 74. Członków wspierających lub założycieli nie posiada.

Działalność Oddziału na polu wykładów jest minimalną, złożyły się na to najrozmaitsze momenty. Przedewszystkiem daje się Oddziałowi we znaki brak miejscowych prelegentów, gdyż jak to już w poprzednich latach wykazano, dochody takich wykładów nie pokrywają rozchodu. Korzystając tylko z ofiarności niektórych tow. lokalnych, odstępujących salę wykładową bezinteresownie, byłby Oddział w stanie pokryć koszta połączone z wykładami. Ruch wkładek lub subwencyi jest zbyt małym, aby pokrywać deficyty. Z tego też powodu był zarząd zniewolonym zrezygnować ze szerszej akcji, co fatalnie wpłynęło na samo życie Oddziału. Zupełny niemal zastój na polu wykładów, brak styczności wśród członków wytwarza wrażenie, że Oddział przestał istnieć, mimo, że w pierwszych latach osiągnięto rezultaty, które kazały spodziewać się niepłomień pomyślnego rozkwitu. Jeżeli dalej uświadomimy sobie ogólne warunki naszego życia w ostatnich dwóch latach, dalej specjalnie tę niczem nieuzasadnioną oziębłość wobec Uniwersytetu Ludowego (wyrażenie może zbyt słabe) zwłaszcza na gruncie sądeckim, to dojdziemy do wniosku, że sam zarząd chyba nie wiele zawinił, jeżeli objawy życia Oddziału były tak słabemi i że zarząd nie mógł mu nadać tego kierunku i tej siły, która jest nieodzowną do utrzymania go w stanie, zgodnym z właściwym jego celem.

Przypuszczać należy, że wraz z poprawą ekonomicznych warunków, dalej z uzyskaniem odpowiedniej sali na wykłady może uda się ożywić działalność tutejszego Oddziału.

W roku sprawozdawczym Oddział urządził kurs samarytański z ćwiczeniami, prowadzony przez dr Ameisena i 7 wykładów z frekwencją 880 słuchaczy.

Tow. Eskontowe:

	meż.	kob.	ogół.
1. L. Wasilewski — Stosunki narodowościowe na Bałkanie	52	27	79

Dom Robotniczy:

2. L. Wasilewski — Stosunki narodowościowe na Bałkanie	80	5	85
3. K. Dagnan — Powstanie listopadowe . . .	40	3	43
4.—6. Dr. Ameisen — Budowa ciała ludzkiego	269	264	533
7. Z. Ameisówna — Opowiadania dla dzieci (M. Konopnickiej — „Na jagody“) . .			140

Sprawozdanie kasowe wykazuje:

Wpływy:	Wydatki:
1. Wkładki 17—	1. Prelegenci 21·40
2. Wstęp na wykład 28·50	2. Druki 3—
3. Datki 12—	3. Książki 7—
4. Wydawnictwa —·40	4. Pozostałość kasowa 29·49
5. Saldo 2·99	
<u>60·89</u>	<u>60·89</u>

XI. Sprawozdanie Oddziału w Przecławiu

wykazuje znaczny ruch w bibliotece, z której korzysta 28 stałych czytelników. Książki wędrują jednak i po za niemi z rąk do rąk. Największą poczytnością cieszą się opowiadania i powieści historyczne, zwłaszcza dotyczące ruchu zbrojnego.

Rocznice powstania uczczono wykładem M. Świerkowej o roku 1863.

Przewodniczącym Oddziału jest p. Ludwik Kopacz, bibliotekarką p. Joanna Kopaczowa.

XII. Oddział w Przemyślu

przechodził w roku sprawozdawczym przez ciężkie przesilenia wewnętrzne, Pomimo tego, że wszystkie warunki sprzyjają wzrostowi pracy, czynną była tylko biblioteka. Usilnym staraniom Zarządu Głównego nie powiodło się zacieśnić rozluźnionych węzłów organizacyi. Rokowania przeprowadzone jesienią 1913 roku przez Zarząd Główny i Zarząd Oddziału Lwowskiego z różnemi

grupami działaczy pozwalają przypuszczać, że rok 1913/14 stanie się przełomowym w rozwoju Oddziału.

Oddział nadesłał zamiast sprawozdania tylko :

Zamknięcie rachunków za czas od 1/I. do 30/IX. 1913.

A) Sprawozdanie kasowe.

Przychód:	
1. Wkładki członków	217.40
2. Dochody z biblioteki . . .	416.64
3. Subwencja gminy miasta Przemysła	70.—
4. Za podnajem lokalu	12.—
5. Deficyt z 30 września 1913	216.81
	<u>932.85</u>

Rozchód:	
1. Zakupno książek do bi- blioteki	124.80
2. Płaca bibliotekarza	180.—
3. Płaca kursora, obsługa i ko- szta zmiany lokalu	97.20
4. Oprawa książek	86.13
5. Lokal	200.—
6. Drukarnia à conto długu	50.—
7. Wkładka Tow. popierania nauki polskiej	8.13
8. Światło, opał	18.66
9. Portorya, przybory i księga wkładek	7.64
10. Deficyt z 31 grudnia 1912	160.29
	<u>932.85</u>

B) Bilans majątku Towarzystwa.

Stan czynny:	
1. Fundusz na budowę wła- snego domu z 30 9	120.70
2. Wartość inwentarza	300.—
3. Wartość biblioteki	5500.—
4. Zaległości członków ścia- galne	101.40
5. Pretensya za sprzedane książki	20.—
	<u>6043.10</u>

Stan bierny:	
1. Dług drukarni Knollera . .	58.—
2. Dług księgarni Polonie- ckiego	235.92
3. Deficyt z 30 września 1912	216.81
4. Zaległy czynsz najmu . . .	54.—
5. Czysty majątek Towarzy- stwa	5478.37
	<u>6043.10</u>

Przemysł, dnia 30 września 1913 roku.

Zygmunt Szłapacki
skarbnik

XIII. Oddział w Rzeszowie

uległ w roku sprawozdawczym reorganizacji, która wpływa na rozwój pracy, którą postanowiono prowadzić zarówno w Rzeszowie jak i we wsiach okolicznych. Konieczną potrzebą jest odnowienie biblioteki, gdyż książki uległy prawie całkowitemu zniszczeniu.

Zarząd Oddziału stanowią: Dr E. Gołogórski (przewodniczący), S. Murkociński, S. Dobrowolski, M. Ożóg (skarbnik), W. Lew (sekretarz), E. Zabłocki i S. Bartynowski.

XIV. Oddział w Sanoku

w rok 1912/13 nie wykazywał rozwoju z przyczyn zarówno ogólnych, jak i miejscowych, pomimo, że publiczność sanocka interesowała się wykładami U. L. więcej niż swego czasu wykładami powszechnymi, a statystyki wypożyczeń wykazują duży ruch czytelników i zapotrzebowanie książek.

Odbyły się wykłady następujące:

Sala „Sokoła“.

1. L. Wasilewski — Stosunki narodowościowe na Bałkanie	130
2. F. Kon — Katorga w Rosyi	90
3. W. Feldman — Austria a Rosya	98
4—5. Prof. Zachara — Jakie rozróżniamy rodzaje utworów literackich	85

Sala Rady gminnej w Posadzie Olchowskiej:

6—12. Dr Zaleski — Wykłady samarytańskie	414
13—14. J. Gorgoń — *O wnętrzu ziemi	65
15. Prof. Lach — Krótki rys literatury polskiej	9

Dla dzieci:

16—17. Inż. Frankowski — Opowiadanie bajek Markowskiej	112
18. P. Dottałowa — *O Robinsonie Kruzoe	99
19. Inż. Frankowski — *Baśń Sieroszewskiego „Dary wiatru północnego“	70
20. J. Gorgoń — Opowiadanie bajek	43
21—23. Inż. Frankowski — Opowiadanie baśni Glińskiego i Lewickiej	64
	1279

Przewodniczącym Oddziału był inż. A. Frankowski.

Biblioteka własna posiadała tylko 88 tomów, była jednak zasilana kilku kompletami bibliotek wędrownych im. Kwiatka. Zapisanych było 120 czytelników. Jak stwierdzają sprawozdania bibliotekarza, p. J. Gorgonia, korzystało osób daleko więcej i po paru dniach można było książkę wypożyczoną w Posadzie Olchowskiej znaleźć o kilka wiorst w okolicy. Zdarzało się, że komplet z 30 książek dla młodzieży w ciągu 4 miesięcy miał 430 wypożyczeń (co wedle norm obiegu rocznego tomu wynosiłoby 43 wypożyczenia. Wyższe cyfry obiegu tomu mieliśmy tylko w Dębniakach, gdzie nowe książki dla młodzieży miały do 100 wypożyczeń). W miejscowości takiej, jak Posada Olchowska, gdzie czytelników jest stosunkowo niewielu, za to dość stałych, gdzie wymagania od książki są już duże i wyrobione, okazuje się cała

doniosłość i wartość organizacyjna biblioteki ruchomej, która przynosi wciąż nowe książki i utrzymuje zainteresowanie niewielkim nakładem pieniężnym.

Biblioteczka mieści w herbaciarni kooperatywy „Przyszłość“.

Sprawozdanie kasowe wykazuje:

Wpływy:		Wydatki:	
1. Saldo	60·73	1. Prelegenci	133·—
2. Wkładki członków .	179·—	2. Afisze	40·80
3. Wstępy na wykłady	141·02	3. Inwentarz (latarnie)	102·16
4. Opłaty i kary bibli-		4. Sale i usługa . . .	34·70
teki	8·70	5. Światło i opał . . .	2·80
5. Różne i dary . . .	1·50	6. Wydatki na wykłady	
		(przeżroczka itd.) .	25·79
	<u>390·95</u>	7. Wydatki biblioteki	18·94
		8. Wydatki sekretarya-	
		tu	8·57
		9. Saldo	24·19
			<u>390·95</u>

XV. Sprawozdanie Oddziału w Stanisławowie.

Oddział nie może się poszczycić takimi wynikami, jak w roku poprzednim. Wina tego leży — nie w ludziach, ale w stosunkach, które uwagę prawie wszystkich czynnych jednostek w U. L. zwróciły na zagadnienia związane ze spodziewanem wówczas zbrojnym starciem Austrii z Rosją. Zaabsorbowanie to odbiło się na wszystkich polach działalności U. L. ujemnie, praca jednak zupełnie wstrzymaną nie została, a dzięki energii i poświęceniu przedwcześnie zgasłego śp. Tadeusza Łopuszańskiego stworzono nowy dział pracy oświatowej: pogadanki z obrazami świetlnymi, oraz biblioteczki dla dzieci.

Ponadto, jak w roku ubiegłym odbył się kurs przygotowawczy z 4 klas szkoły realnej, jednak zdenerwowanie przedwojenne i tu się udzieliło — z 13 zapisanych uczestników kursu, kurs ukończyło 5, z czego 2 siadło do egzaminu, który złożyli z wynikiem dodatnim.

Statystyka wykładów.

Lokal Stow. robotniczych:

	meż.	kob.	ogół.
1. Kobak Wł. — Początki kapitalizmu . . .	82		42
2—6. Stern Filip — Anatomia ciała ludzkiego (z pokazami)	164		164
7. Prof. Blauth — O maszynach prostych (z pokazami)	38		38
8. Prof. Blauth — O motorach elektrycznych (z pokazami)	42		42
9. Dr Poliwka R. — O chorobach wenerycznych	62		62
10—11. Kobak Wł. — Kwestya narodowościowa w Austrii	67		67
12. Gorzycka D. — O ruchu kobiecym . .	12	36	48
13. Prof. Wolański — Bałkan i jego ludy .	35		35
14. Prof. Wilczyński D. — Królestwo Polskie jako teren strategiczny	38		38

Lokal Stow. kolejarzy .

	meż.	kob.	ogół.
1. Dr. Ehrenpreis E. — O chorobach zakaźnych	45	7	52
2. Dr Poliwka R. — O chorobach wenerycznych	52		52
3—10. Prof. Wilczyński D. — Mechanika techniczna	152		152
11. Kobak Wł. — Geogr. i statystyka Król. Polskiego	42		42
12. Prof. Wolański — Bałkan i jego ludy .	55		55

Dla dzieci urządzono 15 zabaw i pogadanek z 537 uczestnikami (363 chłopców i 207 dziewczynek), oraz 21 wycieczek z 545 uczestnikami (416 chłopców i 179 dziewczynek) ogółem 36 zajęć z 1115 uczestnikami w okresie niespełna półrocznym (od 16 III. do 18 X.). Zabawy urządzano: w lokalu stowarzyszeń robotniczych (13), w stow. kolejarzy i w Czytelnii robotniczej (po 1), wycieczki: do Pasiecznej (2), do Zagwoźdza (10), do parku miejskiego (6), do Chryplina (3).

Biblioteczka dla dzieci posiadała w okresie sprawozdawczym 49 książek, które obieły 288 razy. Większość wypożyczeń (233) przypada na chłopców. Wśród czytelników przeważały dzieci robotników polskich, choć korzystały z biblioteki i dzieci żydowskie i ukraińskie.

Sprawozdanie kasowe.

Wpływy:	
1. Wkładki członków .	146.—
2. Wstęp na wykładach	40·90
3. Datki	1.—
4. Opłaty kursów . .	57·46
	245·36

Wydatki:	
1. Honorarya prele- gentów.	54.—
2. Afisze	59·12
3. Sala wykładowa . .	12.—
4. Karbid, napr. skiopt.	26.—
5. Książki	20.—
6. Inne wydatki . . .	22·50
7. 20% Z. Gł.	29·20
8. Inwentarz	3·60
9. Saldo	18·94
	245·36

O. Landy

skarbnik

Przewodniczącym Oddziału jest prof. A. Wieleżyński, sekretarzem Wł. Kobak.

XVI. Sprawozdanie Oddziału w Suchej.

Uniwersytet Ludowy w Suchej powstał na nowo w kwietniu 1913 staraniem kilku akademików, jakoteż kilku ludzi ze suskiej inteligencji. Opiera się przeważnie na członkach ze sfer małomieszczańskich i robotniczych. Działalność U. L. przedstawiała się za rok 1913 niezbyt świetnie w rezultatach, mimo intensywnej pracy jednostek, których zapał i energia rozbiły się z jednej strony o bierność ogółu, z drugiej strony o przeszkody, stawiane nam ze sfer wstecznych, wreszcie niedomagania finansowe i biblioteki nie mogły się przyczynić do rozwoju instytucji. Majątek w inwentarzu skromny składa się z kilku krzeseł, tablicy i mapy Polski Majerskiego, będących wspólną własnością U. L. jakoteż Tow. „Strzelec“, z którym U. L. dzieli lokal. U. L. postawił sobie obecnie za jeden ze swych celów założenie dobrej i możliwie zasobnej biblioteki.

Walne Zgromadzenie z dn. 22. VI. 1913 powołało do zarządu: pp. Wł. Korczyńskiego (jako przewodniczącego), T. Sroczyńskiego (zast. przew.), St. Sarneka (sekretarz), St. Grassera (skarbnik), A. Grądziela, Uhlera, Gajera, J. Gawlasa. Sekretarką została później p. S. Szafranowa, skarbnikiem p. Szafran.

Statystyka wykładów:

	Mężczyzn	Kobiet	Słuchaczy
1. St. Sarnek — Potrzeba oświaty . .	28	3	31
2. W. Śmietana — Konstytucja 3 maja .	23	15	38

	Mężczyzn	Kobiet	Stuchaczy
3. Dr. M. Sokolnicki — Drogi współczesnej Polski	26	18	54
4. J. Uhler — O pracy społecznej . . .	19	7	26
5. St. Sarnek — Nasze drogi i cele . . .	33	14	36
6. J. Uhler — Kooperacya	9	4	13
7. St. Sarnek — Dola ludu polskiego . .	10	4	14
8. W. Śmietana — O M. Konopnickiej . .	23	10	33
9.—10. W. Korczyński — Budowa wszech- świata	36	13	49
11. Dr. Idziński — O gruzlicy	88	38	126
2. P. Stachurski — O pasożytach zwierzę- cych i ich szkodliwości dla ludzi . . .	66	52	118

Ogółem 12 wykładów z frekwencją 550 osób. (373 mężczyzn i 177 kobiet). Robotnicy stanowili 32·3% ogółu słuchaczy. Po wielu wykładach wywiązywała się dyskusya.

Biblioteka Oddziału powstała drogą składek. Liczy na razie 140 tomów. Zapisało się 52 czytelników (36 mężczyzn i 16 kobiet), którzy wypożyczyli 239 tomów. Na robotników przypada przeszło 38% czytelników.

Sprawozdanie kasowe wykazuje:

Wpływy:	Wydatki:
1. Wkładki 60.—	1. Lokal 77·50
2. Wstęp na wykłady 12·20	2. Książki 2.—
3. Datki 5.—	3. Światło i opał . . . 1·88
4. Przedsiębiorstwa . 64·22	4. 20% Z. Gł. 12.—
5. Dochód z biblioteki 3·22	5. Wydatki nadzw. . . . 1.—
6. Legitymacye . . . —·30	6. Wyd. sekretaryatu . 6·42
Razem 145·72	7. Przedsiębiorstwa . 12.—
	8. Saldo 32·92
	Razem 145·72

Skarbnik: *T. Szafran.*

XVII. Oddział w Tarnowie

urządził w roku sprawozdawczym tylko poranek ku czci powstania 1863. r.

Oddział uległ zupełnej reorganizacyi. Na Walnem Zgromadzeniu w dn. 13. XII. 1913 r. wybrano do zarządu prof. G. Dubiela (jako przewodniczącego), dr. E. Szalita (zast. przew.), L. Wąsowicza (sekretarz), I. Lachównę (zast. sekr.), St. Schmidtową (skarbniczka), Wł. Dziadosza (gospodarz), P. Lachową, F. Rydzyń-

skiego, J. Góreckiego, M. Huttera, J. Mikulskiego, F. Faferkę, L. Gucwę (bibliotekarz), p. Kudelkową, E. Nowakównę, St. Korpantównę. Do Komisji Rewizyjnej: J. Lacka, J. Kormana, H. Silbigerową. Wydział zgromadził nowych członków, uzyskał pomoc Klubu Ludowego, wynajął lokal na Czytelnię, zakłada Bibliotekę i zorganizował Kółko dramatyczne.

XVIII. Oddział w Wiedniu

W skład Zarządu wchodził: poseł H. Śliwiński (przewodniczący), dr. A. Langrod (zast. przewodn.), W. Klimaszewska i Rothówna (sekretarki), dr. Cukierski (skarbnik), P. Szafrński, P. Malicki.

Oddział urządził w różnych dzielnicach Wiednia, zamieszkiwanych przez polską ludność robotniczą, wykłady niedzielne, oprócz tego w dzielnicy V. stałe kursy:

Języka niemieckiego (p. Nunberg);
 Historii Polski (p. Polakówna);
 Geografii (p. Koźniewski);
 Fizyki (p. Dawidowicz).

Ogłoszono wykłady następujące:

Dzielnica I.

1. Dr. Z. Gargas — Prawno państwowe tendencje rozwojowe w Austro-Węgrzech.
2. Dr. H. Monat — O r. 1863.
3. Dr. H. Grosman — Staszic, jako pierwszy merkantylista w Polsce.
4. Dr. A. Langrod — Z życia wielkiego samouka (H. Bessemera).
5. Wł. Bazylewski — Kwestya wschodnia.
6. E. Kipa — Europa a Polska na początku XIX. w.
7. St. Fałat — Sztuka a życie.

Dzielnica II.

- 8.—9. J. Strzelecka — Mickiewicz — życie i dzieła.
10. J. Strzelecka — O „Weselu“ Wyspiańskiego.
11. M. Hulles — O sądach przysięgłych.

Dzielnica X.

- 12.—13. J. Izolska — Rosya w ostatniem dziesięcioleciu.
- 14.—15. J. Stryczniewicz — Świat organiczny a nieorganiczny.

Dzielnica XX.

- 16.—17. M. Fliederbaumówna — O J. J. Rousseau.
- 18.—19. H. Inlender — Kooperatyzm a sprawa robotnicza.
20. M. Hulles — Prawna ochrona pracy.

XIX. Sprawozdanie Oddziału w Zatorze.

Ukonstytuowany w listopadzie 1912 r. Oddział opiera się głównie na nauczycielstwie. W skład Zarządu wchodzi: Dr. E. Groelle (z przewodniczącego), M. Baścik (sekretarz), I. Leitner (skarbnik), dr. J. Tarchalski. W skład Komisji Rewizyjnej wchodzi: K. Arzt, J. Śliwiński i A. Łodzińska. Oddział liczy 29 członków zwyczajnych i 1 wspierającego. Oddział stawia sobie jako najważniejsze zadanie urządzenie wykładów. W r. spraw. odbyły się następujące wykłady:

ZATOR: Sala Rady Miejskiej:

1. L. Wasilewski — Stosunki narodowościowe na Bałkanie	106
2. Dr. Z. D. Golińska — Polacy jako siła liczebna i moralna	60
3. K. Czapiński — O Tołstoj	30

Dla dzieci:

4. H. Orsza — *O krasnoludkach i sierotce Marysi . . .	123
5. K. Czapiński — *Baśnie tatrzańskie . . . , . . .	90

PALCZOWICE.

6. H. Orsza — *O powstaniu styczniowym (na obhodziu)	

Oddział nie prowadzi biblioteki, gdyż w Zatorze istnieją dość zasobne wypożyczalnie, sprowadza jednak książki z bibliotekzek wędrownych im. J. Kwiatka, z których korzysta nauczycielstwo, trochę młodzieży rzemieślniczej oraz członkowie Związku Strzeleckiego. Działalność Oddziału promieniuje na wioski sąsiednie, w których tworzą się stacje biblioteczne.

Sprawozdanie kasowe:

Wpływy:

1. Wkładki	48.—
2. Wstęp na wykłady	59·50
Razem	107·50

Wydatki:

1. Prelegenci	47·90
2. Usługa	3.—
3. Książki, sprowadzenie biblioteczki	6·84
4. 20% Z. Gł.	11·13
5. Wyd. sekretaryatu	5·09
6. Saldo	33·54

Razem 107·50

Skarbnik:

J. Leitner

Komisja rewizyjna:

K. Arzt. J. Śliwiński

XX. Sprawozdanie Oddziału w Żywcu.

Coraz wyraźniejszy zastój ruchu umysłowego w Żywcu i okolicy, brak poważnych, popularyzujących naukę i sztukę odczytów,

brak książek o treści społecznej i ekonomicznej skłonił grono osób, którym rozwój oświaty leży na sercu, do stworzenia w Żywcu oddziału Uniw. Ludowego, któryby brakom tym skutecznie zaradził i pod sztandarem dążenia do oświaty zgromadził wszystkich bez różnicy sfery, wyznania lub przekonań politycznych. Już sam projekt utworzenia oddziału T. U. L. spotkał się z krytyką i sceptyzmem, nie szczędzono młodemu towarzystwu przeszkód i niechęci, jednak dzięki wytrwałości i pełnej poświęcenia pracy inicjatora rozwój towarzystwa przeszedł wszelkie oczekiwania, bo już po kilku miesiącach istnienia liczba członków doszła do 213, a odczyty i wypożyczalnia książek cieszyły się niebywałą dotąd w Żywcu frekwencją.

Oddział został zawiązany 11 lutego 1913 r. Powołano do Zarządu pp. Dr. B. Okuljara (przewodn.), Juljusza Łopatkę (zast. przew.), Maryę Szczepańską i Wilhelma Obtulowicza (sekretarze), Lidję Broderową (skarbniczka).

Do Wydziału weszli: pp. Berta Bauerowa, Inż. Aleks. Glücksmann, Marya Heljankówna, Włodz. Mężyński, Prof. Fr. Michejda, Leop. Moser, Marya Okuljarowa, Zofia Łopatkowa i Inż. Karol Skofleg.

We wrześniu na miejsce p. Mężyńskiego zakooptowano dra Miecz. Jarosza.

Wydział odbył 12 posiedzeń w sali czyteln. zabłockiej, którą zarząd tego kasyna uprzejmie na wszelkie posiedzenia towarzystwa odstępował.

Oddział potrafił zogniskować przez ten krótki 213 członków ze wszelkich sfer społecznych z miasteczek i wsi okolicznych (Miłówka, Łodygowice, Cięcina, Pietrzkowice, Bystra, Jeleśnia). Jako członek wspierający przystąpiła żywiecka kasa chorych pod tym warunkiem, że U. L. urządzać będzie wykłady z dziedziny higieny oraz Związek Akademicki.

Praca skupiała się głównie w wykładach z wszelkich dziedzin i w bibliotece.

Wykłady: Było ich 18. Z tego 14 w samym Żywcu, (4 w Sokole, 3 w lokalu Związku przemysł., a 7 w kinot. Urania). 2 odczyty urządzone w Zabłociu w sali Rady gminnej.

Prelegentami byli:

Dr. Woroniecki — Powstanie styczniowe.

Inż. Glücksmann — Granica między życiem a śmiercią.

Wł. Mężyński — Praca oświatowa.

Julj. Łopatka — Kobieta jako obywatelka.

Inż. Skofleg — O drogach wodnych (2 odczyty).

Dr. Broder — Prawo małżeńskie.

Prof. Reiss — O Chopinie.

Prof. Michejda — Oświecenie: Gaz.

Prof. Michejda — Elektryczność.

Prof. Biliński — Ocena dramatu (2 odczyty).

Dr. W. Idziński — Jak chronić się przed suchotami (2 odczyty),

M. Stachurski — O pasożytach zwierzęcych (2 odczyty).

Dr. Sokolnicki — Dzieje współczesnej myśli polskiej.

Wł. Studnicki — Polska w dobie współczesnej (z dyskusją).

Na wszystkich odczytach było osób 2192; mężczyzn 1252, w tem 142 robotników, reszta inteligencji i młodzieży, kobiet 740, w tem robotnic 42.

Powodem małego udziału robotników w odczytach jest 1o brak organizacyi zawodowych, 2o dnie powszednie i pora dla robotników niedostępne¹⁾.

W sezonie wiosennym urządzono 2 koncerty, pierwszy z udziałem prof. Ludwiga i p. Hendrichówny, drugi, specjalnie chopinowski, poprzedzony wkładem prof. Reissa. Oba te koncerty pod względem artystycznym najzupełniej były udatne, jednak przyniosły deficyt z powodu małego zainteresowania ze strony miejscowej inteligencji.

Biblioteka liczy do chwili obecnej 820 dzieł (985 tomów). Umieszczona jest nu razie w aptece p. Szczepańskiego na Zabłociu. Biblioteka otwarta jest codziennie, a książki wypożyczane są bezpłatnie. Dzięki firmie „Książka“, która wydawnictwa swe daje na raty i ze znacznym opustem — biblioteka Un. L. zaopatrzona jest w najświeższe nowości beletrystyczne i naukowe 35% biblioteki stanowią dzieła naukowe, przeważnie społeczne i ekonomiczne.

Na bibliotekę złożyły się dary członków zarządu stowarz. postępowych i książki zakupione.

Z biblioteki korzystało 140 osób, które wypożyczyły 1366 tomów.

W przyszłości przystąpi oddział do stworzenia własnego lokalu, w którym założy czytelnię publiczną, wypożyczalnię i bezpłatne biuro porady prawnej pod kierownictwem dra Jarosza. Na sezon jesienny udało się zarządowi uprosić o odczyty kilkunastu prelegentów. Zarząd przystąpi również do urządzania poranków literackich dla popularyzowania literatury polskiej.

Podobnie jak w ubiegłym sezonie urządozy będzie koncert prof. Bursy i chóru akademickiego, w zimie zaś przystąpi zarząd do urządzenia kursu samokształcenia.

Dochód czerpał oddział żywiecki z wkładek członków, które wynosiły 445 K., ze subwencyi: Rady powiatowej (50 K.), Rady gminnej (25 K.) i Kasy Oszczędności (10 K.); z wydawnictw.

¹⁾ Oddział w Żywcu przejął stosunki Oddziału w Sporyszu, rozwiązanego z powodu zmian w fabryce śrub w Sporyszu, które rozprószyli założycieli tego Oddziału.

biletów wstępu na odczyty i koncerty. Ogółem przychód ten wynosi 917 K. 86 h., rozchód 800 K. 21 h. Na bibliotekę wydano firmie „Książka“ 169 koron 27 hal.; honorarya i podróże prelegentów (289 K. 92 h.), afisze i druki 129 K. itd, pozostałość kasowa wynos. 117 K. 65 h., z czego koron 100 złożono pocztowej kasie oszczędności, jako fundusz zakładowy.

Dorobek Uniwersytetu Ludowego w r. 1912/13 wykazuje w wykładach około 780 odczytów i pogadanek. Były one urządzone najczęściej w lokalach stowarzyszeń robotniczych (w 32 lokalach). W sali własnej odbywały się w 4 oddziałach, w salach Rad gminnych — w 5, w Sokole — w 5, w salach towarzystw handlowych i przemysłowych — w 4, w kinematografach — w 1, w fabrykach (3 lokale) wreszcie w restauracjach i innych salach wynajętych przygodnie, w szkołach i chatach.

Prócz wykładów urządzano rozmaite kursy systematyczne (kurs dla analfabetów, jęz. polski, historia, geografia, arytmetyka, fizyka, kurs przygotowawczy do egzaminu z 4 klas realnych, kursy handlowe). Zwiedzania, wycieczki, pokazy towarzyszyły wielokrotnie wykładom.

Na polu bibliotek ruch był znaczny. Organizują się nowe biblioteki w Suchej, Jasle, Żywcu, zakrojone na miarę publicznych bibliotek, obejmujących obok wypożyczalni obficie zaopatrzoną czytelnię. Kraków jest już w stanie stworzyć szkołę bibliotekarstwa i — zamiast wysyłania instruktorów na prowincję — zapraszać działaczy prowincjonalnych na praktykę w swych urządzeniach.

Rozwój bibliotek wędrownych, rozsyłanych z Krakowa i ze Lwowa (ogółem 242 komplety) świadczy o rozbudzeniu czytelnictwa w osadach i wioskach.

Korzystają z U. L. przeważnie robotnicy. We wszystkich prawie oddziałach zrzeszenia robotnicze wspierają U. L. organizacyjnie i materyalnie. W składzie zarządów z natury przeważa inteligencja zawodowa. Na 100 członków zarządów, których zawód jest znany 50 należy do tej sfery (wśród nich 14 profesorów uniwersytetu i szkół średnich, 8 nauczycieli ludowych), 25 do warstwy robotniczej i rzemieślniczej, 10 dała młodzież akademicka, 2 wieśniacy. Wciągnięcie do obrachunku członków komisji rewizyjnej podniosłoby ilość robotników i chłopów.

Przeszkody, stawiane pracy Uniwersytetu Ludowego przez różne czynniki, były liczne. Ogólna sytuacja kraju utrudniała pracę. Ale wszędzie tam, gdzie znalazła się gromadka ludzi, pragnących działać, bodaj jeden człowiek czynu, przeszkody i trudności udawało się przełamać. Działalność U. L., jako instytucji, stwarzającej w dniu dzisiejszym — przyszłość społeczną, wymaga sił twórczych i ofiarności nie tyle grosza, co myśli i trudu. Wymaga także jasnego zrozumienia zadań i umiejętności wykonania. Pracownikom daje w nagrodę niezmiennie wiele radość twórczą i poczucie nietylko spełnionego obowiązku, lecz wcielenia się w to, co w narodzie i ludności jest najsilniejsze i najpiękniejsze: w żywy pęd kultury narodowej.

WYDAWNICTWA UNIwersytetu Ludowego

DLA DZIAŁACZY OŚWIATOWYCH.

Praca Oświatowa. Jej zadanie, metody, organizacja.

Treść: I. Zadania pracy oświatowej,
II. Wydawnictwa popularne,
III. Organizacja czytelnictwa,
IV. Nauczanie dorosłych,
V. Instytucje kulturalne,
VI. Kształcenie estetyczne,

przez T. Bobrowskiego, Z. D. Golińską, J. Dziubińską, Z. Gargasa, M. Heilperna, Z. Kruszewską, L. Krzywickiego, M. Orsetti, H. Orszę, St. Posnera, M. Stępowskiego, T. Szydłowskiego, Wł. Weychert-Szymanowską.

S. 501. Warszawa-Kraków 1913. Nakład M. Arcta. Cena K. 7·30

Biblioteka Miejska w Krakowie. (Projekt organizacyi) Kraków 1909. S. 16.

Dziesięciolecie Uniwersytetu ludowego im. A. Mickiewicza w Krakowie (1899—1900) s. 50.

Uniwersytet Ludowy. Statystyka i zamiary. Kraków 1913 s. 15.

Dr. Z. Daszyńska-Golińska. Robnicy młodociani w rzemiośle i rękodzielactwie w Krakowie (na podstawie wywiadów Uniwersytetu Ludowego). — Kraków 1913. S. 114. Cena K. 1·20

Statut Uniwersytetu Ludowego.

Regulamin dla Oddziałów miejscowych.

Wskazówki dla skarbników.

Druki administracyjne (statystyka wykładów, arkusze rachunkowe, druki biblioteczne).

Spis książek Biblioteki Uniwersytetu Ludowego ułożony według działów. Wyd. II. Cz. I. (Materiał literacki, Historia literatury, Książki dla dzieci i młodzieży). 1912. S. 145.

Programy wykładów U. L. Miesięcznik.

KSIEGARNIA G. GEBETHNERA I SP. W KRAKOWIE

poleca następujące wydawnictwa:

Album Juliusza Kossaka. Wydanie wytworne na papierze kredowym, ozdobione 260 rysunkami w tekście, 8 światłodruków, 7 fascimil. kolorow . . .	K	30.—
Album Henryka Siemiradzkiego z 97 ilustr. w tekście, 10 heliogr., 2 kolorow. fascim.	„	30.—
Album Sienkiewicza. Wydawnictwo jubileuszowe. Główniejsze sceny i postacie z powieści i nowel Henryka Sienkiewicza w 21 ilustracyach, wykonanych w heliograwurach. Wydanie 3-cie, folio w ozdobnej oprawie	„	31:20
Bełza W. Kobieta w poezyi. Głosy poetów o kobiecie. Wydanie II., w ozdobnej oprawie	„	7:80
Biegeleisen H. Lirnik mazowiecki, jego życie i dzieła	„	6:20
Dębicki Z. Wybór poezyi	„	3:60
W oprawie	„	4:60
Kortum. Iobsiada, epos kom. przekład Konopnickiej	„	2:60
W oprawie	„	3:40
Kossak J. Wspomnienia z 92 ilustr. i 8 kolorowemi rycin. W ozdobnej oprawie	„	31:20
Maszyński P. Rybałt. Chóry męskie bez wtóru T. I. 520 karton	„	5:60
Marcinowska J. Vox clamantis. Powieść	„	4.—
Orzeszkowa E. Pisma, wyd. zbiorowe, ser. I. Tom 1—5	„	11.—
W oprawie	„	14:50
Toż na welinie 17:50. W oprawie	„	25.—
Pisma. Tom. VI. VII.	„	4.—
W oprawie	„	5:20
Toż na welinie 6:50. W oprawie	„	9.—
Pisma. Tom VIII.	„	2:30
W oprawie	„	3.—
Toż na welinie 2:50. W oprawie	„	4:80
Pisma. Tom IX.,	„	2.—
W oprawie	„	2:60
Toż na welinie 3:20. W oprawie	„	4:60
Pisma. Tom X., XI., XII. po	„	2:60
W oprawie po	„	3:30
Toż na welinie po 4.—. W oprawie po	„	5:20
Pisma XIII./XIV.	„	4:60
W oprawie	„	6.—
Toż na welinie 6:10. W oprawie	„	8:80

DO NABYCIA WE WSZYSTKICH KSIEGARNIACH.

WYDAWNICTWA KASY PRZEZORNOŚCI I POMOCY WARSZAWSKICH POMOCNIKÓW KSIĘGARSKICH

Gąsiorowski W.	Babilon.
"	Pamiętniki wojskowe J. Grabowskiego.
"	Rok 1809.
"	Szwależerowie Gwardyi.
Gomulicki W.	Na rozłogach białoruskich.
Gruszecki A.	Kandydat.
"	U źródła wiedzy.
Konar A.	Młodość panny Mani.
Kotarbiński W.	Pogrobowiec romantyzmu.
Mellerowa Z.	Wdowa z Efezu.
Miciński T.	Nietota.
Minkiewicz R.	U wiecznych wrót tęsknicy.
Nowaczyński A.	Car Dymitr Joannowicz.
Przybyszewski St.	Gody życia.
Rapacki W.	Król Husytów.
Romocki L.	Mazowsze.
Rygier Nałkowska Z.	Rówieśnice.
Sclavus W.	Thalitha Kumi.
Szamota A.	W płomieniu Życia.
"	Orły.
Tetmajer K.	Gra fał.
Tokarzewski S.	Zbieg.
Wierzbiński M.	Zakazana muzyka.
Żeromski St.	Andrzej Radek.
"	Duma o Hetmanie.
"	Dzieje Grzechu.

**SKŁADY GŁÓWNE:
W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA.**

NAKLADY TOWARZ. AKCYJNEGO
S. ORGELBRANDA S-ÓW
W WARSZAWIE, KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE NR. 66.

- Flatau Józef inż.** Elektryczność w zastosowaniu do gospodarstwa domowego i drobnego przemysłu
W oprowie K 4.—
- Höfding Harald Dr.** Dzieje filozofii nowożytnej od końca Odrodzenia do naszych czasów. 2 tomy . „ 13.—
- Karejew M. prof.** Podręcznik historii nowożytnej. Z mapami historycznymi. „ 4.—
- Kramsztyk St.** Doświadczenia fizyczne bez przyrządów. Ze 100 rys. w tekście. Wyd. II. „ 2.—
- Oettingen Artur Dr.** Szkoła Fizyki. Szczególnie do samouctwa. Z 454 rycinami i 1 tablicą barwną, Przełożył z niemieckiego W. Smosarski przy współudziale J. Harabaszewskiego i A. Goldsoble . „ 15.—
- Ramsay William.** Chemia nowoczesna. Część teoretyczna. Z V. wydania przełożył J. Harabaszewski. W oprowie „ 3.—
- Szelągowski Adam.** Dzieje powszechne i Cywilizacyi, T. I.: Egipt, Babilon i Assyrya, Syrya i Palestyna, Azya Mniejsza, Iran i Turan, Indye, Chiny i Pacyfik. Z 256 ilustr. i 2 mapami „ 7·40
- Witkowski Stanisław prof.** Wrażenia Południa. (Grecya. Sycylia. Hiszpania. Z Marokko). Z 56 ilustr. „ 7·50
- Wszechświat i Człowiek.** Dzieje badań przyrody i zastosowania jej sił na pożytek narodów. Z kilkuset ilustr. jedno i wielobarwnymi na oddzielnych planszach i w tekście. 5 tomów. Brosz. „ 130.—
W oprowie „ 143.—
- Z dziejów rozwoju Fizyki.** Wypisy z dzieł oryginalnych zebrali i przełożyli: Dr M. Grotowski, St. Landau, M. Sadzewiczowa i Dr W. Werner. Z 43 fig. w tekście, 9 portretami i zdjęciem pracowni w Lejdzie „ 7·80

KSIĘGARNIA KONSTANTEGO TREPTE

W WARSZAWIE — ULICA ERYWAŃSKA 16 — POLECA

- Gruszecki A.** Tatarzy w Sandomierskiem. Z rysunkami, w oprawie kartonowej Rb. 1·20
- Kraszewski J. I.** Kordecki. obrońca Częstochowy. Streszczeń Or-Ot. Z rysunkami, w ozdobnej kartonowej oprawie „ 1·20
- Przyborowski W.** Berek pod Kockiem. Powieść historyczna z rys. F. Szewczyka. Cena w ozdobnym kartonie „ 1·20
- Adjutant Naczelnego Wodza. Z rysunkami, w ozd. kartonie „ 1·20
- Berezyna, czyli córka trzeciego pułku. Z rysunkami, w ozdobnym kartonie „ 1·20
- Na San Domingo. Z rysunkami. w kartonie . . . „ 1·20
- W płóciennnej oprawie. „ 1·60
- Olszynka Grochowska. Z rysunkami w ozd. kart. . „ 1·35
- Szwedzi w Warszawie. Z rysunkami w kartonie „ 1·20
- W płóciennnej oprawie - . . „ 1·60
- Trąpczyński W.** Na dworze księcia „Panie kochanku“. Powieść historyczna z rysunkami F. Szewczyka. Cena w ozdobnym kartonie „ 1·50
- Obłężenie Paryża. Z rysunkami, w oprawie kartonowej „ 1·20
- W oprawie płóciennnej „ 1·60
- W służbie czarnego orła. Z rysunkami, w oprawie kartonowej „ 1·20
- W oprawie płóciennnej „ 1·60

Nowsze wydawnictwa Księgarni Spółki Wydawniczej Polskiej w Krakowie.

(Rachunek w c. k. Urzędzie poczt. kasy oszczędności l. 69057). — Tel. l. 1229.

- Babirecki J.** Mapa Rzeczypospolitej Polskiej z przydaniem kart orientacyjnych trzech podziałów, Księstwa Warszawskiego, Okręgu Wolnego Miasta Krakowa i dzisiejszego podziału ziem polskich. Wydanie trzecie poprawione. . . 2—
Podklejone na płótnie . . . 3—
- Bakowski K.** Dzieje Krakowa od najdawniejszych czasów aż po dzień dzisiejszy, z 12 planami i 150 rycinami . . . 12—
W oprawie . . . 16—
— Zamek Krakowski, Wydanie III. powiększone. Z ryc. i planami . 1:20
— Przewodnik po okolicach Krakowa. Z 2 mapami . . . 2:40
- Bilczewski J.** Eucharystya w świetle najdawniejszych pomników: piśmiennych, ikonograficznych i epigraficznych z 47 rycinami. 10—
- Bystrzanowski A.** Egzorty świątne. . . 4—
W oprawie płóciennej . . . 5—
- Coppé F.** Dobre cierpienie. Wydanie drugie . . . 1:50
- Czartoryski A.** Pamiętniki i korespondencje jego z carem Aleksandrem I. Dwa tomy . . . 8—
W oprawie płóciennej . . . 10—
- Doleżan W.** Poęrcznik do egzaminu kwalifikacyjnego dla nauczycieli szkół ludowych. Wydanie drugie powiększone. . . 5—
— Wychowanie młodzieży. Opracowanie na podstawie dzieła Dra F. W. Förstera . . . 4—
W oprawie płóciennej . . . 5—
— Wypisy do literatury powszechnej I. Świat starożytny, Z rycinami w oprawie płóciennej . 3:20
- Dostojewski T. M.** Idyota. Powieść w dwu tomach . . . 10—
W oprawie płóciennej . . . 12—
- Hello E.** Człowiek. Życie — Wiedza — Sztuka. Ze wstępem Henryka Lasserre . . . 5—
- Hoesick F.** Jan Kochanowski w świetle dotychczasowych wyników krytyki historyczno-liter. 4—
- Kontrymowicz J.** Tragedya w Glinianach. Legenda historyczna z XIV wieku . . . 4:50
— Węzeł gordyjski. Powieść . . 4—
- Łubieński B.** Żywot św. Brata Gerarda Majella ze zgromadzenia OO. Redemptorystów. Wydanie drugie. Z wizerunkiem Świętego W ozdobnej płóciennej oprawie 3—
4—
- Maryan z nad Dniepru.** Dzieje Polski, aż po najnowsze czasy treściwie opowiedziane, objaśnione 125 ryc. Wydanie trzecie . 4:50
W oprawie kartonowej . . . 5—
W ozdobnej oprawie płóciennej . 6—
- Mazanowscy A. i M.** Podręcznik do dziejów literatury polskiej. Wydanie II. przejrzane i uzupełnione. W oprawie . . . 5:50
- Morawski M.** Filozofia i jej zadanie. Wydanie trzecie . . . 6—
- Pelczar J.** Kazania o Przenajświętszej Maryi Pannie. Dwa tomy 8—
W oprawie płóciennej . . . 10—
- Pelczar J. S.** Rozmyślenia o życiu kapłańskim, czyli ascetyka kapłańska. Wydanie trzecie pomnożone. Dwa tomy . . . 12—
W oprawie płóciennej . . . 15—
- Podwin A. ks.** Drogowskazy. Listy do młodego przyjaciela o życiu duchownem i społecznem, o obowiązkach względem Kościoła, ojczyzny i społeczeństwa W oprawie płóciennej . . . 4—
- Stadtmüller K.** Egzamin maszynisty. Wydanie trzecie poprawne i pomnożone . . . 1:20
- Tretiak J.** Juliusz Słowacki. Historia ducha poety i jej odbicie w poezyi. Dwa tomy z 5 rycinami 15—
— Najświętsza Panna w poezyi polsk. 2—
W ozdobnej oprawie . . . 4—
- Ventura.** Posłannictwo katolickiej niewiasty od początku chrześcijaństwa po nasze czasy. 4 tomy 12—
- Wąsikiewicz W.** Czytanki niedzielne dla ludu do tegoczesnych potrzeb zastosowane . . . 4—
- W pięćsetną rocznicę 1410—1910.** Na pamiątkę bitwy pod Grunwaldem, Z 14 rycinami . . . —80
- Zwyczaj towarzyskie.** (Le savoir vivre) wraz z nauką życia. Poglądy na zachowanie się w ważniejszych okolicznościach życia towarzyskiego. Wydanie trzecie 2:70
W oprawie płóciennej . . . 3:60

Do nabycia za pośrednictwem każdej księgarni. Odwrotnie wysyła Spółka Wydawnicza Polska w Krakowie.

LOTERYA KSIĄŻKOWA

URZĄDZONA STARANIEM TOWARZYSTWA UNIWERSY-
TETU LUDOWEGO IM. A. MICKIEWICZA W KRAKOWIE.

≡ (ODDZIAŁU KRAKOWSKIEGO) ≡

NA 2000 LOSÓW
1000 WYGRYWA

T. J. WSZYSTKIE PARZYSTE LUB NIEPARZYSTE.

CIĄGNIENIE ODBĘDZIE SIĘ PUBLICZNIE W LOKALU
TOWARZYSTWA W DNIU 30 PAŹDZIERNIKA 1914 ROKU.

CENA LOSU 1 KOR. 10 HAL.

WŚRÓD FANTÓW WIELE DZIEŁ CENNYCH.

